

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

**Podmíněný trest odnětí svobody a
jeho varianty**

Diplomová práce

Conditional imprisonment and its variations

Diploma thesis

**VEDOUCÍ PRÁCE
JUDr. Borčevský Pavel Ph.D.**

**AUTOR PRÁCE
Bc. Kálalová Klára**

**PRAHA
2024**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 12.3. 2024

.....
Bc. Kálalová Klára

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu JUDr. Pavlu Borčevskému Ph.D., především za to, že se ujal vedení mé diplomové práce, dále za jeho spolupráci, čas, cenné rady a odborné konzultace při vypracovávání této diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá podrobným právním rozбором podmíněného trestu odnětí svobody v kontextu současné právní úpravy. Úvodní část je zaměřena na vymezení trestních sankcí, pojmu trest a účelu trestání. Následně je v práci uveden historický vývoj trestů. V souvislosti s podmíněným odsouzením je vysvětlen pojem restorativní justice a alternativní tresty. V další části je přiblížena činnost Probační a mediační služby. Pro lepší pochopení institutu podmíněného odsouzení je v práci rozebrán samotný trest odnětí svobody. Stěžejní část práce tvoří analýza podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Součástí tohoto rozboru je podrobné definování přiměřených omezení a přiměřených povinností podmíněně odsouzeného během zkušební doby. Závěrečná část práce je věnována komparaci se zahraniční právní úpravou a vlastními návrhy *de lege ferenda*.

KLÍČOVÁ SLOVA

Podmíněný trest odnětí svobody * podmíněný trest odnětí svobody s dohledem
* alternativní trest * zkušební doba * řádný život * Probační a mediační služba
* dohled * trest

ANNOTATION

The diploma thesis deals with a detailed legal analysis of the conditional imprisonment in the context of the current legislation. The introductory part is focused on the definition of criminal sanctions, the concept of punishment and the purpose of punishment. Subsequently, the work presents the historical development of punishments. In connection with conditional sentencing, the concept of restorative justice and alternative punishments is explained. The next part describes the activities of the Probation and Mediation Service. For a better understanding of the institution of conditional sentencing, the work analyses the prison sentence itself. The core part of the work consists of the analysis of conditional imprisonment and conditional imprisonment with

supervision. Part of this analysis is a detailed definition of the reasonable restrictions and reasonable obligations of the probationer during the probationary period. The final part of the work is devoted to comparison with foreign legislation and own proposals *de lege ferenda*.

KEY WORDS

Conditional imprisonment * Conditional imprisonment with supervision
* alternative sentence * probation * proper life * The Probation and Mediation
Service * surveillance * punishment

Obsah

Úvod	8
1. Trestní sankce	10
1.1. Obecné zásady ukládání trestních sankcí	10
2. Pojem Trestu	11
2.1. Funkce a účel trestu.....	13
2.2. Obecné zásady pro ukládání trestů	15
2.2.1. Jednotlivá kritéria pro ukládání trestu	16
2.3. Druhy trestů	19
3. Historický vývoj trestů	19
4. Restorativní justice	22
5. Alternativní tresty	25
6. Probační a mediační služba	27
7. Trest odnětí svobody	29
7.1. Právní úprava	31
8. Podmíněný trest odnětí svobody	32
8.1. Podstata podmíněného trestu odnětí svobody.....	34
8.2. Právní úprava	34
8.3. Zkušební doba	36
8.3.1. Vedení řádného života.....	38
8.3.2. Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti	39
8.3.3. Náhrada újmy, vydání bezdůvodného obohacení.....	41
8.4. Rozhodnutí o podmíněném odsouzení	42
8.4.1. Osvědčení se.....	44
8.4.2. Fikce osvědčení se	46
8.4.3. Ponechání podmíněného trestu odnětí svobody	47
8.4.4. Rozhodnutí o vykonání trestu odnětí svobody	50
9. Podmíněný trest odnětí svobody s dohledem	52
9.1. Zkušební doba	55
9.2. Rozhodnutí o podmíněném odsouzení s dohledem.....	56
10. Dohled	56
10.1. Probační plán dohledu	58
10.2. Povinnosti podmíněně odsouzeného	59
10.3. Povinnosti a oprávnění probačního úředníka	61
11. Komparace s právní úpravou Finska	63

11.1.	Podmíněný trest odnětí svobody – „Ehdollinen vankeus“	64
11.2.	Podmínky uložení	65
11.2.1.	Vedlejší pokuta	66
11.2.2.	Komunitní služby	66
11.2.3.	Dohled	67
11.3.	Výkon podmíněného trestu odnětí svobody	68
12.	Komparace s právní úpravou Slovenska	69
13.	Aktuální právní úprava a návrhy de lege ferenda	72
Závěr	74
Seznam použitých zkratk	77
Seznam použité literatury	78
Monografie		78
Právní předpisy		80
Soudní judikatura		80
Webové stránky a elektronické zdroje		81

Úvod

Mou diplomovou prací jsem se rozhodla psát na téma *Podmíněný trest odnětí svobody a jeho varianty*. Cílem této práce je provést podrobný právní rozbor podmíněného trestu odnětí svobody jako samostatného druhu trestu, a to v kontextu současné právní úpravy. Práce se zaměřuje také na porovnání českého právního rámce tohoto institutu s právní úpravou v zahraničí a v závěru práce jsou uvedeny možné návrhy, které by mohly vést ke zlepšení aktuální úpravy institutu podmíněného odsouzení. K naplnění výše deklarovaných cílů jsou v práci aplikovány standardní metody vědecké práce, tedy zejména deskripce, analýza a syntéza. V přiměřeném rozsahu také metoda komparace.

Než se dostaneme k samotné analýze podmíněného trestu odnětí svobody, úvodní kapitola rozebírá obecně trestní sankce, jakožto nepostradatelný nástroj v systému trestního práva a upřesňuje zásady, které jsou důležité při jejich výběru a ukládání. V české právní úpravě rozlišujeme dva druhy trestních sankcí, kterými jsou tresty a ochranná opatření. Pro účely této práce je podstatné si upřesnit, co si pod pojmem trest představit, jaký je jeho účel, funkce a jaké jsou konkrétní druhy trestů, které taxativně vyjmenovává Trestní zákoník. Seznámení s problematikou trestání nám tak vytvoří lepší základ pro následné pochopení institutu podmíněného odsouzení. Pro zajímavost je v práci také zakomponovaná kapitola s historickým vývojem trestů, především podmíněného trestu odnětí svobody.

K tématu podmíněného odsouzení nerozlučně patří restorativní justice, které se věnuje samostatná kapitola. Prvky restorativní justice se stále více používají jako doplněk k tradičnímu systému trestního soudnictví a jejich smyslem je zlepšení postavení pachatele trestných činů. V následující části se práce zaměřuje na alternativní tresty, které nejsou spojeny s bezprostředním odnětím svobody, a tudíž mezi ně podmíněný trest odnětí svobody zapadá. V práci není opomenuta ani činnost Probační a mediační služby. Zejména činnost probačních úředníků, která je s podmíněným odsouzením nerozlučně spjatá.

Vzhledem k tomu, že je podmíněné odsouzení specifickým druhem trestu odnětí svobody, tak se další část práce zaměřuje na vymezení trestu odnětí

svobody, konkrétně na nepodmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Je nezbytné pochopit význam a charakter tohoto trestu, aby se v následující stěžejní kapitole dalo dále vymezit podmíněné odsouzení.

Hlavní a nejdůležitější část této práce tvoří analýza podmíněného trestu odnětí svobody, jakožto samostatného druhu trestu. Podmíněné odsouzení se řadí mezi alternativní tresty a můžeme jej rozdělit na podmíněný trest odnětí svobody a podmíněný trest odnětí svobody s dohledem. Soud prostřednictvím tohoto institutu promine výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody pod podmínkou, že bude podmíněně odsouzený vést řádný život a respektovat pravidla stanovená zákonem.

Následující podkapitoly se věnují právní úpravě institutu podmíněného odsouzení, zkušební době a rozhodnutí o podmíněném odsouzení. Stěžejní část právní úpravy najdeme v Trestním zákoníku a Trestním řádu. Podpůrným zákonem je hlavně zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Zkušební doba je pro celý výkon podmíněného odsouzení velmi důležitá, velkou roli v jejím průběhu hraje skutečnost, zda podmíněně odsouzený vede řádný život a dodržuje přiměřené omezení a přiměřené povinnosti. Jak řádný život vypadá se dozvíme v podkapitole s názvem „Vedení řádného života“. Rozhodnout o ukončení podmíněného odsouzení lze hned několika způsoby, které jsou v práci důkladně vymezeny.

Oba instituty podmíněného odsouzení jsou si velice podobné, ale najdeme mezi nimi i podstatné rozdíly. Proto se hned následující kapitola věnuje podmíněnému trestu odnětí svobody s dohledem. Jsou zde uvedeny podmínky jeho uložení, důvody pro stanovení dohledu a rozdíly od běžného podmíněného odsouzení. V této souvislosti je zakomponována kapitola týkající se samotného dohledu. Jsou zde uvedeny podmínky a oprávnění jaké má probační úředník a podmíněně odsouzený a jakým způsobem mezi nimi probíhá spolupráce.

Další kapitola je věnována komparaci institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody se zahraniční právní úpravou. Pro tyto účely jsem se rozhodla popsat způsob podmíněného odsouzení ve Finsku a na Slovensku.

Na úplný závěr práce jsem dle vlastního uvážení vyhodnotila závěry aktuální právní úpravy a uvedla návrhy *de lege ferenda*.

1. Trestní sankce

Trestí sankce jsou nepostradatelným nástrojem, bez nichž by bylo nemyslitelné řádné soužití v lidské společnosti. Slouží tedy k udržení pořádku ve společnosti, k ochraně základních právních hodnot a zájmů, na kterých si společnost zakládá.

Sankce výrazným způsobem zasahují do osobní sféry pachatele, kdy jemu vzniklá újma nesmí převyšovat míru nezbytně nutnou pro ochranu společnosti. Proto se trest spojený se ztrátou svobody použije v případě, kdy společenská škodlivost byla natolik velká, že její řešení nelze zajistit jiným způsobem ani aplikací tzv. alternativních trestů.

Český právní řád rozlišuje dva druhy sankcí – tresty a ochranná opatření. Tresty utvářejí těžiště sankčního systému a chápeme je jako reakci na spáchání zaviněného trestného činu. Jejich význam spočívá v utvoření citelné újmy pachateli trestného činu, jeho potrestání a odstrašení od opakování trestné činnosti.¹

1.1. Obecné zásady ukládání trestních sankcí

Trestní zákoník v § 37 a § 38 stanovuje zásady, které při ukládání trestů a ochranných opatření musí být dodržovány.²

- 1. Zásada zákonnosti** – stanovuje, že trestní sankce je možné ukládat jen na základě trestního zákona. Je nejdůležitější obecnou zásadou v oblasti sankcionování a představuje tak základ v ukládání trestních sankcí.
- 2. Zásada humanity** – stanovuje, že pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce a jejich výkonem nesmí být ponížena lidská důstojnost. Mezi nepřiměřené trestní sankce řadíme takové, které způsobují fyzickou bolest, ne-li dokonce smrt a takové, které vyvolávají strádání psychického rázu.

¹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 407. ISBN 978-80-7400-109-3.

² § 37 a § 38 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

3. **Zásada přiměřenosti** – vytyčuje, že trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. Trestní sankce tedy musí v maximální míře zohledňovat podstatné zvláštnosti daného případu.
4. **Zásada subsidiarity přísnější sankce** – zakládá na tom, že tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější. Jedná se o zásadu, která posiluje využívání tzv. alternativních trestů.
5. **Zásada zohlednění zájmů poškozeného** – určuje, že při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem. V souvislosti s touto zásadou soud sleduje prvořadý účel, kterým je ochrana společnosti a snaží se v rámci sankcionování co nejvíce vyhovět zájmům poškozeného.³

2. Pojem Trestu

Trest je možné charakterizovat jako opatření státního donucení, které je ukládáno jménem státu. V trestním řízení jej na základě zákona ukládají příslušné soudy pachateli za spáchaný trestný čin a jeho výkon je vynutitelný státní mocí.⁴ Z Listiny základních práv a svobod vychází, že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo na majetku, lze za jeho spáchání uložit.⁵

Trest charakterizují dva základní znaky. Prvním znakem je způsobená újma, která vznikne pachateli trestného činu a druhým znakem je veřejné a sociálně etické odsouzení pachatele a činu, kterého se dopustil.

Vzniklá újma je újma záměrná, jejíž pohrůžka, uložení a výkon má pachatele a obecně celou společnost odvracet od páchaní trestné činnosti. V souvislosti s podmíněným trestem odnětí svobody se jedná hlavně o vznik

³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 241 – 242. ISBN 978-80-7380-866-2.

⁴ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 494. ISBN 978-80-7400-109-3.

⁵ Článek 39 usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

újmou psychické, která spočívá v pohrůžce výkonu uloženého trestu. Přiměřené opatření a povinnosti či uložený dohled mohou tento charakter ještě stupňovat.⁶

Sociálně etické odsouzení spočívá ve vyjádření míry nesouhlasu se spáchaným trestným činem, což se odráží v přísnosti uloženého trestu. Hovoříme o vyjádření zavrženíhodnosti pachatelova jednání a jeho osobní odpovědnosti za takové jednání. U uloženého trestu je důležité, jak bude působit na poškozeného a jeho okolí, zda bude mít pozitivní odezvu a uspokojí tak aspoň částečně újmu vzniklou spáchaným protiprávním činem. Trest by měl být natolik uspokojivý, že přispěje k uklidnění narušených společenských vztahů.⁷

V souvislosti s historickým vývojem vznikly dvě teorie trestu. První se nazývá retributivní a považuje trestný čin za akt svobodné vůle pachatele. Trest je tedy přirozeným důsledkem spáchání trestného činu. Druhá teorie se nazývá rehabilitační, která naopak považuje trest za důsledek určitých poznatelných vlivů jako je výchova či mentální predispozice a pachatel tak nekoná na základě své svobodné vůle. Proto je třeba se zaměřit na potlačení příčin spáchání trestného činu a trestat ne jako odplatu, nýbrž proto, aby již nedocházelo k recidivě.⁸

Trest může být uložen pouze za spáchaný trestný čin jeho pachateli na základě zákona, proto o něm hovoříme jako o právním následku spáchaného trestného činu. Bezprostředně může postihnout jen pachatele trestného činu. Smyslem trestu není pouze převýchova pachatele, ale trest současně plní funkci ochrannou a represivní, proto trest vůči jedinci působí jako adekvátní sankce za spáchané protiprávní jednání.⁹

Tresty můžeme rozlišovat podle několika kritérií a rozdělit je tak do jednotlivých skupin. Jedno ze základních dělení představuje tresty podle postihu (na majetku, cti nebo na svobodě), podle toho, jak lze trest uložit. Buď samostatně nebo vedle jiného trestu, přičemž je důležité dbát na to,

⁶ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 494 – 495. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷ Tamtéž, str. 494 – 495.

⁸ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 242 – 243. ISBN 978-80-7380-866-2.

⁹ FRYŠTÁK, Marek et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 97 – 98. ISBN 978-80-87071-70-0.

aby si tresty uložené vedle sebe vzájemně neodporovaly (př. trest odebrání majetku a peněžité trest). Dále tresty podle pachatele a tresty podle určitosti, které se dále dělí na absolutně určité, relativně určité nebo absolutně neurčité. Tresty absolutně neurčité se však u nás v Českém právním řádu nevyužívají, protože jsou v rozporu se zásadou zákonnosti.¹⁰

V případě, že hovoříme o trestu je důležité zmínit, že použití trestního práva je krajním a nejpřísnějším prostředkem k ochraně společnosti před nejnebezpečnějšími útoky. Je chápáno jako prostředek ultima ratio neboli prostředek poslední instance. Toho má být využito za situace, kdy mírnější právní prostředky selhávají a nelze je tak účinně použít.¹¹

2.1. Funkce a účel trestu

Trestněprávní nauka rozlišuje dvě teorie trestání. Absolutní teorie, která je založena na skutečnosti, že k uložení trestu dochází na základě toho, že bylo spácháno zlo a relativní teorie, která se opírá o myšlenku, že se trestá proto, aby se trest už neopakoval. V České republice se využívají obě teorie pod jednotným názvem teorie smíšená, která slouží převážně jako ochrana právních statků před trestnými činy a zároveň má trest pachatele resocializovat. Trest tak zastává funkci ochrannou, preventivní a represivní.¹²

Hlavním a nejdůležitějším účelem trestu je ochrana společnosti před trestnými činy a jejich pachateli páchat další trestné činy. Ochrana společnosti se vykonává prostřednictvím speciální a generální prevence. Žádné jiné cíle trestem sledovat nelze, což znamená, že trest nesmí být prostředkem řešení jiných společenských problémů, než je ochrana před kriminalitou.¹³

V oblasti speciální prevence je účelem trestu zabránit pachateli páchat další trestné činy nebo alespoň ztížit jejich páchání pomocí kladení překážek,

¹⁰ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; ŘÍHA, Jiří; SOVÁK, Zdeněk; BRUNA, Eduard et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 9. aktualizované vydání podle stavu k 1.9. 2022*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8.

¹¹ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; KOPEČNÝ, Zdeněk; NETT, Alexander et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání*. Praha: Leges, 2017, s. 24. ISBN 978-80-7502-236-3.

¹² ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl. 6. doplněné a přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 177. ISBN 80-7179-896-7.

¹³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 243. ISBN 978-80-7380-866-2.

usilovat o pachatelovu nápravu a snažit se ho znovu začlenit do společnosti, ve které má v budoucnu působit jako řádný občan. V rámci těchto aspektů by měl být uložen trest, který zohledňuje dosavadní způsob života pachatele, možnost jeho nápravy, jeho chování po činu, jeho snahu, jak nahradit škodu či odstranit jiné škodlivé následky vzniklé v důsledku činu. Jakož i účinky a důsledky, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.¹⁴

Ve smyslu generální prevence má spravedlivé a včasné ukládání trestů utvrzovat společnost v tom, že právo opravdu slouží k ochraně společenských zájmů a zároveň působí výstražně v tom smyslu, jaké právní následky mohou nastat v případě porušení zákona. Pachatele a potencionální pachatele trestné činnosti utvrzuje v tom, že spravedlivý následek je neodvratný nebo alespoň dost pravděpodobný.¹⁵

Uložený trest by měl být svými účinky přiměřený, nikoli rovnocenný spáchanému trestnému činu a měl by maximálně zohledňovat zvláštnosti jednotlivého případu. Současně by se měl v rámci účelu trestu zdůrazňovat význam kompenzace újmy a zohlednění dalších zájmů poškozeného. Pachatele by měl trest vést k tomu, aby usiloval o náhradu škody a další formy přiměřeného zadostiučinění.

Ve výkonu trestu se má s odsouzeným jednat tak, aby bylo zachováno jeho zdraví a pokud je to možné, podporovat ho v jeho dovednostech a postoji, které mu pomohou k pozitivnímu návratu zpět do společnosti a umožní mu tak vést soběstačný život v souladu se zákonem. Pro pozitivnější výsledky se doporučuje aplikace alternativních trestů, které jsou spojeny s dohledem a konstruktivní péčí realizovanou probačními úředníky, popř. nahrazenou nebo doplněnou působením zájmových sdružení občanů. Při výkonu těchto trestů je potřeba vzít v úvahu souběžné působení dalších sociálních kontrol, které mohou účinky trestů nejen zesilovat, ale také působit negativně a trest tak neutralizovat.¹⁶

¹⁴ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 243. ISBN 978-80-7380-866-2.

¹⁵ Tamtéž, s. 243 – 244.

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 412 – 415. ISBN 978-80-7400-109-3.

2.2. Obecné zásady pro ukládání trestů

Trestní zákoník v ustanovení § 39 stanovuje kritéria, na základě kterých, musí soud postupovat při rozhodování o druhu a výměře trestu, jenž má být uložen pachateli za konkrétní trestný čin. Zákonodárce pomocí těchto kritérií vymezuje cestu k naplnění účelu trestu.¹⁷ Zárukou pro správné a spravedlivé ukládání trestů je dodržovat obecné zásady při ukládání trestních sankcí, a to zejména zásadu zákonnosti a zásadu individualizace trestů.¹⁸

Výměrou trestu je myšleno určení konkrétní výše trestu v rámci příslušné sazby a zahrnuje určení možných způsobů nebo dalšího obsahu trestu, pokud je toto vymezení vyhrazeno soudu. V oblasti podmíněného trestu odnětí svobody zde patří povolení podmíněného odkladu trestu odnětí svobody, případně se současným uložením dohledu, jako i stanovení délky zkušební doby u podmíněného odsouzení či podmíněného odsouzení s dohledem, stanovení přiměřených omezení či povinností u podmíněného odsouzení a dalších trestů, u nichž je možnost jejich uložení dána.¹⁹

Je důležité si uvědomit, že zákonné znaky příslušného trestného činu rozhodují, jaký druh a podle jaké trestní sazby může být trest vyměřen, zatímco individuální zvláštnosti vyjádřené zejména prostřednictvím polehčujících a přitěžujících okolností rozhodují o konkrétní výměře.²⁰

¹⁷ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 574. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 511. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁹ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 574 – 575. ISBN 978-80-7400-807-8.

²⁰ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 245. ISBN 978-80-7380-866-2.

2.2.1. Jednotlivá kritéria pro ukládání trestu

Mezi jednotlivá kritéria, podle kterých se řídí soudy při ukládání trestu patří:

1. Povaha a závažnost trestného činu

Jedná se o hlavní a neopomenutelné kritérium. Zahrnuje nerozsáhlejší okruh skutečností, které charakterizují trestný čin, který je základem trestní odpovědnosti, za jehož spáchání je trest ukládán.²¹

2. Osobní, rodinné, majtkové a jiné poměry pachatele

Jedná se o okolnosti, které nejsou spojeny přímo se spácháním trestného činu, ale jsou významné pro lepší poznání osoby pachatele. Charakterizují osobu pachatele jako objekt trestu a mohou ovlivnit úvahy o trestu z hlediska jeho citelnosti. Jsou to okolnosti, které je potřeba posuzovat vzhledem k době rozhodování, zda trestný čin spáchat, nikoli zpětně k okamžiku samotného spáchání trestného činu. Zahrnujeme zde např. věk pachatele, zdravotní stav pachatele, majtkovou situaci pachatele a jeho rodiny nebo sociální poměry.²² V trestním řízení se osobní poměry pachatele dokazují z úřední povinnosti prostřednictvím zpráv, hodnocení, poznatků z evidencí a případně i vyžádáním údajů, které jsou předmětem bankovního tajemství, a údajů z evidence cenných papírů.²³

3. Dosavadní způsob života pachatele

Dosavadní způsob života pachatele může svědčit v jeho prospěch i neprospěch. Pokud se projeví, že do spáchání trestného činu vedl řádný život, u soudu to pro něj bude polehčující okolností a umožňuje to pravděpodobnost uložení jednoho z alternativních trestů, jakožto předpoklad podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody a podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody s dohledem.

²¹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 515 – 516. ISBN 978-80-7400-428-5.

²² ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 575 – 576. ISBN 978-80-7400-807-8.

²³ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 517. ISBN 978-80-7400-428-5.

Pokud pachatel doposud vedl řádný život, můžeme si představit různou intenzitu této skutečnosti a to nejen, že se doposud vyvaroval protiprávní činnosti, ale zároveň je například znám jsou dobročinností, vzornou reprezentací země apod.

Na druhé straně, pokud se jedná o pachatele, který doposud nevedl řádný život, dopouští se recidivy a jiného negativního chování, znamená to pro něj přitěžující okolnosti nebo okolnosti podmiňující zvýšení trestní sazby.²⁴

4. Možnost nápravy pachatele

Pro posouzení tohoto kritéria je velmi významný celkový způsob života pachatele, jeho chování před spácháním trestného činu a celkově jaký má postoj ke spáchanému trestnému činu. Je potřeba zjistit, zda zvolený trest bude dostatečně přísný, aby si pachatel uvědomil, co udělal špatně a v budoucnu se takovému chování vyvaroval. Hodně záleží na tom, zda se již v minulosti dopustil kriminálního jednání a dříve mu uložený trest nebyl dostatečně výchovný. V takovém případě se bude muset přistoupit k přísnějšímu trestu, popřípadě s vyšší hranicí trestní sazby.²⁵

5. Chování pachatele po činu

Chování pachatele po činu je taktéž velmi důležitým kritériem pro stanovení druhu a výměry trestu. Jedná se o projevy pachatele, z nichž lze usuzovat, že si je vědom, čeho se svým jednáním dopustil, jaký zaujímá postoj a jaký má vztah k zájmu chráněného zákonem. Zákon jako příklad takového jednání uvádí snahu pachatele nahradit škodu nebo odstranit škodlivé následky trestného činu, omluvu či projevení upřímné lítosti nebo skutečnost, že pachatel sám oznámí trestnou činnost úřadům nebo je nápomocen při objasňování své trestné činnosti.²⁶

²⁴ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 577. ISBN 978-80-7400-807-8.

²⁵ Tamtéž, s. 578.

²⁶ Tamtéž, s. 579.

6. Postoj pachatele k trestnému činu v trestním řízení

Postoj pachatele k trestnému činu v trestním řízení neboli institut spolupracujícího obviněného vede ku prospěchu pachatele a soud tak přihlédne pozitivně k okolnostem, kdy se pachatel dobrovolně dozná k činu, pro který je stíhán nebo označí rozhodné skutečnosti za nesporné, projeví upřímnou lítost nad spáchaným trestným činem, případně bude souhlasit se sjednáním dohody o vině a trestu.²⁷

7. Účinky a důsledky trestu pro budoucí život pachatele

Jde o určitou prognózu v otázce působení trestu na pachatele, a to jaké dopady bude mít konkrétní trest na budoucí život pachatele, a to s ohledem i na jeho délku po kterou lze očekávat vliv trestu. Mělo by se jednat o pozitivní změny v chování pachatele, které jsou vyvolané uloženým trestem.

Účinky a důsledky ukládaného trestu na budoucí život pachatele jsou spojeny s určitým důvodným očekáváním, k němuž by měl soud dospět po shromáždění a vyhodnocení všech dostupných podkladů k osobě pachatele.²⁸

Speciálním kritériem jsou zvláštnosti u mladistvého a zvláštnosti u právnických osob, v rámci kterých, se současně s Trestním zákoníkem použije zvláštní právní úprava a tou je zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob.

²⁷ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 579. ISBN 978-80-7400-807-8.

²⁸ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 520. ISBN 978-80-7400-428-5.

2.3. Druhy trestů

Trestní zákoník v § 52 taxativně vyjmenovává jednotlivé tresty, které může soud uložit pachateli za spáchaný trestný čin. Mezi takové patří:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz držení a chovu zvířat,
- i) zákaz pobytu,
- j) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- k) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- l) ztrátu vojenské hodnosti,
- m) vyhoštění.

Pro účely této práce je důležité znát hlavně trest odnětí svobody, kterým se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Jako zvláštní typ trestu odnětí svobody je výjimečný trest.²⁹

3. Historický vývoj trestů

V této kapitole se zaměříme na historický vývoj v oblasti trestů v České republice, obzvláště na podmíněný trest odnětí svobody, který je hlavním tématem této diplomové práce.

Na počátku, ještě před vznikem státu, nebyla žádná právní úprava či systematický právní rámec, který by ochraňoval chráněné zájmy před trestnými činy. V případě, že došlo k protiprávnímu jednání, osoba si musela vystačit sama a mohla osobně uplatnit trest, který považovala za přiměřený. Postupem času se vznikem státu, došlo také ke vzniku základů trestního práva,

²⁹ § 52 odst. 2 a 3 zákona č. 140/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

keré obsahovaly pravidla a postupy pro udělování trestů za protiprávní jednání.³⁰ Ze začátku byly trestní sankce chápány tak, že mají mít stejný charakter jako trestný čin, proti kterému jsou uplatňovány. To sloužilo hlavně pro činnost soudů, aby věděly, jaký trest mají určit.³¹

V roce 1787 byl vydán Josefínský trestní zákoník, díky kterému došlo k mnoha změnám. Zakládal si na zásadě, že trest by měl být přiměřený nebezpečnosti spáchaného činu. Zákoník obsahoval taxativní výčet deliktů, za které mohly být osoby stíhány a taxativní výčet trestů, které mohly být za tyto delikty uloženy. Následně v roce 1796 vznikl Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích, který byl rozdělen na dvě části, zločiny a přečiny.³²

Institut podmíněného odsouzení byl na našem území zaveden v říjnu roku 1919 zákonem č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, který podmíněné propuštění definuje takto: „*Soud může odložit výkon trestu peněžitého a trestu na svobodě, nepřesahujícího dobu jednoho roku, má-li z podstatných důvodů za to, že odsouzený povede pořádný život a že tudíž výkonu trestu není zapotřebí. Do doby jednoho roku se včítá i náhradní trest, uložený pro případ nedobytnosti vedlejšího trestu na penězích.*“³³ Jak píše ve své knize paní Kalvodová, podmíněné odsouzení nebylo přípustné v případě recidivy, pokud byl pachatel odsouzen na více než tři měsíce nebo se jednalo o protiprávní čin z nečestné pohnutky. Zkušební doba mohla být v rozhraní od jednoho roku do tří let u trestů odnětí svobody do šesti měsíců nebo pro peněžitý trest. Pro tresty odnětí svobody s délkou více než šest měsíců mohla být zkušební doba dva až pět let.³⁴

V období 1939 až 1945 došlo v důsledku protektorátu Čechy a Morava k předělení celého trestního práva a to tak, že vymezení trestů bylo

³⁰ MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra; KUČHTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně – Právnická fakulta, 1995, s. 4. ISBN 80-210-1248-X.

³¹ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 6. ISBN 80-210-3025-9.

³² VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 29 – 30. ISBN 80-210-4056-4.

³³ § 1 odst. 1 zákona č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění.

³⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 25 – 26. ISBN 80-210-3025-9.

na svobodném uvážení soudců. Možná proto byl v té době nejvíce využíván trest smrti.³⁵

V roce 1950 byl přijat zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon a další související právní předpisy. V rámci této úpravy došlo k rozdělení trestů na hlavní a vedlejší. Co se týče podmíněného odsouzení, byla snížena hranice zkušební doby na jeden až tři roky a soudem uložená omezení mohla směřovat pouze k vedení řádného života. V roce 1956 došlo k novelizaci, kdy podmíněné odsouzení mohlo být uloženo jen pro tresty odnětí svobody nepřevyšující pět let a minimální hranice zkušební doby se změnila na dva roky.³⁶

V roce 1962 došlo ke kodifikaci vlastního trestního práva a účinnosti tak nabyl zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Proběhla zde úprava trestu odnětí svobody, který mohl být stanoven maximálně na 15 let a trest smrti byl stanoven jako výjimečný. Po novele zákona se hranice trestu odnětí svobody zvedla na délku 15 až 25 let. V roce 1990 došlo k úplnému zrušení trestu smrti na území Československa a byl zpět zaveden trest odnětí svobody na doživotí.³⁷

V současné době se trestní politika řídí zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákonem č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve kterých se upravují podmínky a zásady podmíněného trestu odnětí svobody, o kterých hovoříme v následujících kapitolách.

³⁵ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 3. nezměněné vydání.* Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 41 – 42. ISBN 80-210-4056-4.

³⁶ SOLNAŘ, Vladimír; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav a VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva. Část třetí - Tresty a ochranná opatření.* Praha: Novatrix, 2009, s. 102-103. ISBN 978-80-254-4033-9.

³⁷ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. 1. vydání.* Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 31 – 36. ISBN 80-210-3025-9.

4. Restorativní justice

V této kapitole se budeme blíže věnovat restorativní justici, co je jejím smyslem a jak se projevuje v souvislosti s podmíněným trestem odnětí svobody.

Restorativní justice se při řešení negativních dopadů trestné činnosti převážně orientuje na náhradu způsobené újmy, obnovu narušených vztahů, poznání příčin trestné činnosti a na integraci oběti a pachatele do společnosti.³⁸

Vychází z několika základních principů a tím je respekt k oběti a skutečnost, že zločin nemá být považován za porušení společenského pořádku, ale má být chápán jako újma způsobená oběti. Společenská reakce na trestný čin nemá být zaměřena na potrestání pachatele, jeho převýchovu nebo odstrašení, ale jejím účelem je vytvoření podmínek pro odstranění následků trestné činnosti. Smyslem není ukládání přísnějších trestů, ale aktivní práce s pachatelem, aby přijal odpovědnost za spáchaný trestný čin, uvědomil si své škodlivé chování a podílel se na náhradě způsobené škody. Zásah státních orgánů v restorativním procesu nastává až v momentě, kdy vyjednávací postup mezi pachatelem a obětí nevede ke stanovenému cíli nebo pokud je trestný čin natolik závažný, že klasický trestní proces nelze opomenout. Samozřejmě pokud oběť nemá zájem na vyjednávání s pachatelem o způsobu a rozsahu náhrady vzniklé škody, nemůže k tomu být nucena.³⁹

Klade se zde důraz na osobní dialog mezi obětí a pachatelem, v rámci kterého, dochází k vzájemnému porozumění a aktivní účasti v procesu řešení následků trestné činnosti v zájmu všech zúčastněných. Cílem je dojít k řešení, které je přijatelné a výhodné pro všechny strany.

Na druhé straně je retributivní přístup, který chápe trestný čin jako porušení právních norem ve vztahu ke státu a jeho cílem je uložení trestu pachateli. Restorativní justice se tedy snaží o nápravu narušených mezilidských vztahů a pozitivně působí na pachatele, kterého vede k vlastnímu uvědomění si negativního dopadu na konkrétního poškozeného, což má vést k jeho upřímné lítosti a omluvě. Naopak retributivní justice se snaží soustředit všechny své síly

³⁸ DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. *Restorativní justice*. Online. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 6. ISBN 978-80-7251-536-3. [citováno 2024-01-26].

³⁹ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 8 – 9. ISBN 80-7338-021-8.

a prostředky na ochranu státu a společnosti před pachateli ohrožující chráněné zájmy.⁴⁰

Osoba pachatele je v klasickém trestním procesu stigmatizována, v rámci restorativního přístupu je pachatel konfrontován, aby si uvědomil následky svého chování a s tím přijal odpovídající trest a zároveň jde o to, aby společnost automaticky pachatele nezavrhovala, ale začlenila ho zpátky mezi sebe a poskytla mu potřebnou pomoc. Trest by měl v pachateli vzbudit pocit studu, který vyvolá jeho pozitivní sebereflexi. Na restorativním procesu se pachatelé účastní s vidinou snahy se dohodnout s obětí o nápravě způsobené újmy, rychlostí procesu a možností uložení mírnějšího trestu za spáchaný trestný čin.⁴¹

V trestně právní úpravě ČR nenajdeme legislativní rámec týkající se restorativní justice, ale to neznamená, že ji není možné použít. Právě naopak, může být aplikována ve všech rovinách trestního práva. Zaujímá pozici doplňkovou v klasické trestní justici, kdy je možné restorativní programy využít pouze ve vhodných případech. Nejrozšířenějším programem restorativní justice je mediace mezi obětí a pachatelem, která je založena na poskytnutí pomoci třetí osobou při řešení jejich sporu.⁴²

Koncept restorativní justice se nejdříve uplatňoval ve stádiu přípravného řízení, řízení před soudem nebo místo soudního projednání. Postupem času se prosazují restorativní principy i do stádia vykonávacího řízení při výkonu uložených trestních sankcí.⁴³ Za projev restorativní justice v české právní úpravě můžeme považovat některé alternativní tresty k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Mělo by docházet hlavně k individualizaci trestů a využívání alternativ k trestu odnětí svobody jakožto pozitivní motivaci pachatele.⁴⁴

V oblasti mezinárodního práva začíná být restorativní justice častěji vyhledávána a aplikována. Mnoho států zařazuje do svého vnitrostátního práva nové prvky jako jsou alternativní tresty a přístupy. Velký podíl

⁴⁰ DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. *Restorativní justice*. Online. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 8 – 9. ISBN 978-80-7251-536-3. [citováno 2024-01-26].

⁴¹ Tamtéž, s. 11 – 12.

⁴² DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. *Restorativní justice*. Online. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 27. ISBN 978-80-7251-536-3. [citováno 2024-01-26].

⁴³ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 18. ISBN 80-7338-021-8.

⁴⁴ DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. *Restorativní justice*. Online. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-536-3, s. 27. [citováno 2024-01-26].

na tom má Organizace spojených národů, která začala prvky restorativní justice uvádět do praxe.⁴⁵

Restorativní justice je spojena s alternativními tresty a alternativy k potrestání, mezi které v rámci trestního zákoníku patří formy upuštění od potrestání a reakce státu na spáchaný trestný čin s prvky probace. U samotného výkonu trestu odnětí svobody je alternativa podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, kdy dohled je vykonáván pracovníky Probační a mediační služby. Nejvhodnější alternativní trest je takový, při kterém je odsouzený ponechán na svobodě a nedojde tak k přetrhání jeho sociálních vazeb a pracovních či rodinných povinností.⁴⁶

Při uložení těchto individuálních alternativních trestů se odsouzeným ukládají přiměřené omezení a povinnosti, které do skončení trestu musí respektovat. Může se jednat např. o podrobení vhodného programu sociálního výcviku a převýchovy, výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobení se vhodným programům psychologického poradenství. Ustanovení dohledu probačního úředníka může přispět k zefektivnění podmíněného trestu odnětí svobody.⁴⁷

⁴⁵ FRYŠTÁK, Marek a ŽATECKÁ, Eva. *Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku*. Online. Katedra trestního práva Právnické fakulty MU v Brně, s. 3. Dostupné z: <https://aoov.cz/wp-content/uploads/2020/09/Princip-restorativn%C3%AD-justice-v-nov%C3%A9m-trestn%C3%ADm-z%C3%A1kon%C3%ADku.pdf>. [citováno 2024-01-26].

⁴⁶ DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. *Restorativní justice*. Online. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, s. 55. ISBN 978-80-7251-536-3. [citováno 2024-01-26].

⁴⁷ Tamtéž, s. 56.

5. Alternativní tresty

Alternativní tresty se považují za základní typ alternativních opatření a lze za ně považovat všechny tresty, které nejsou spojeny s bezprostředním odnětím svobody.⁴⁸ Předpokladem jejich aplikace je, že spáchání trestného činu by zásadně mělo vyústit v odsouzení jeho pachatele.

Poté, co soud uzná pachatele vinným, je jeho klasickým postupem uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. To se právě alternativní tresty snaží změnit a působí tak za účelem odvrátit ve vhodných případech nepodmíněný trest odnětí svobody mírnějším a přijatelnějším trestem. Jejich cílem je úspěšná resocializace odsouzeného při prevenci jeho dalšího kriminálního chování.⁴⁹

Současný TZ je založen na přesvědčení, že na protiprávní jednání je třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech. Důraz je kladen na individuální přístup k řešení trestních věcí, který předpokládá možnost využití alternativních trestů jako zajištění pozitivní motivace pachatele.⁵⁰

V širším vymezení mezi alternativní tresty můžeme zařadit všechny druhy trestů, samozřejmě s výjimkou nepodmíněného trestu odnětí svobody. V užším pojetí však alternativní tresty můžeme vymezovat podle jejich hlavního účelu, a tím je náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody, tedy, že tyto tresty nelze uložit současně s trestem odnětí svobody. V rámci tohoto kritéria do kategorie alternativních trestů spadá pouze trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a pro nás podstatné podmíněné odsouzení.⁵¹

Při ukládání alternativních trestů se přihlédne ke konkrétním okolnostem případu, a to jak k povaze a závažnosti trestného činu, tak i k osobě a poměrům pachatele. Ne vždy totiž může být použití alternativního trestu lepší variantou

⁴⁸ Ministerstvo spravedlnosti – trestní politika – alternativní tresty. *Alternativní tresty – obecné informace*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/o-ministerstvu>. [citováno 2024-02-01].

⁴⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 31. ISBN 978-80-87576-93-9.

⁵⁰ Ministerstvo spravedlnosti – trestní politika – alternativní tresty. *Vývoj alternativních trestů v České republice*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>. [citováno 2024-02-01].

⁵¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 31. ISBN 978-80-87576-93-9.

než odnětí svobody. Zařazením těchto druhů trestů do právního řádu jsou však soudům nabídnuty větší možnosti vhodného způsobu potrestání pachatele.⁵²

Jednou z největších předností alternativních trestů je snížení finančních nákladů spojených s výkonem trestu a uvolnění míst v už tak přeplněných věznicích pro pachatele závažnějších trestných činů. Zároveň působí jako prostředek eliminace negativních vlivů spojených s uvězněním. Odsouzený tak není vytržen ze společnosti, což výrazně přispívá k jeho psychickému stavu.⁵³

Ze statistických dat vyplývá, že nejčastějším ukládaným alternativním trestem v České republice je podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, zatímco nejméně využívaný je peněžitý trest. Postupně se začíná rozvíjet také využití trestu domácího vězení, který je založen na principu elektronického monitorovacího systému, jehož výkon je kontrolován Probační a mediační službou.⁵⁴

⁵² Ministerstvo spravedlnosti – trestní politika – alternativní tresty. *Alternativní tresty – obecné informace*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/o-ministerstvu>. [citováno 2024-02-01].

⁵³ Tamtéž, odst. 5.

⁵⁴ Ministerstvo spravedlnosti – trestní politika – alternativní tresty. *Ukládání alternativních trestů v praxi*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>. [citováno 2024-02-01].

6. Probační a mediační služba

Probační a mediační služba začala svou činnost provozovat v roce 2001, kdy do účinnosti vstoupil zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Je organizační složkou státu, nad kterou vykonává dohled Ministerstvo spravedlnosti a provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení nebo v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let.⁵⁵

Střediska Probační a mediační služby jsou umístěny po celé ČR. Střediska, které působí v sídlech okresních soudů, která jsou současně sídly krajských soudů nebo Městského soudu v Praze, zajišťují úkoly Probační a mediační služby ve vztahu k těmto soudům a policejním orgánům.⁵⁶

Probací se rozumí výkon dohledu nad odsouzeným, který vykonává svůj trest na svobodě, zda plní jemu stanovené podmínky a vede řádný život. Smyslem je obnova narušených právních i společenských vztahů.⁵⁷ Mediace je zprostředkování rozhovoru mezi pachatelem a obětí s cílem mluvit o tom, co se v důsledku trestného činu stalo. Oběť má spoustu otázek, jak se stalo, proč se stalo a pachatel většinou odpovídá jinak, než když se ho ptá policie nebo soudce.

Probační úředníci provádí dohled nad obviněnými, kterým byla nahrazena vazba probačním dohledem a kontrolují, zda dodržují jim uložené podmínky, povinnosti a další opatření. Při výkonu podmíněného trestu odnětí svobody kontrolují chování odsouzeného ve stanovené zkušební době a motivují ho k řádnému způsobu života. Spolupracují také s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. Snaží se je připravit na život po opuštění věznice a poskytnout jim potřebou sociální a psychologickou pomoc.⁵⁸

Úprava činnosti na pomoc obětem trestných činů je obsažena v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Na základě tohoto zákona může PMS bezplatně poskytovat oběti právní informace za účelem uplatnění jejich práv, nároku na náhradu škody a nabídnout provedení mediace.

⁵⁵ §1 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 686. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁵⁷ § 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

⁵⁸ BRUCKNEROVÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby.* Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 26. ISBN 978-80-87071-55-7.

Činnost Probační a mediační služby je součástí moderní a racionálně rozvíjené trestní politiky ČR. V této souvislosti byla vytvořena Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025 se záměrem jejího dalšího vývoje k přispívání prevence kriminality, řešení konfliktů vycházejících z trestné činnosti a péči o oběti.⁵⁹

V roce 2018 PMS uzavřela s Úřadem práce České republiky memorandum o spolupráci při zaměstnávání osob vykonávajících alternativní trest. Hlavním cílem a předmět memoranda je zajišťovat rekvalifikaci a poskytovat zaměstnání pachatelům vykonávajících alternativní trest i po jeho skončení. Spolupráce je založena na začleňování pachatelů zpět do společnosti, jejich osamostatnění a postavení se na vlastní nohy, jakožto i přispívat ke snižování recidivy.⁶⁰

⁵⁹ ČESKO. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025*. Online. Praha, 2017. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/2017_koncepce_pm_do_roku_20251.pdf. [citováno 2024-01-28]

⁶⁰ ČESKO. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Memorandum o spolupráci při zaměstnávání osob vykonávajících alternativní trest*. Online. Praha, 2018. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/07/ZD_Memorandum_o_spolupraci_2018.pdf. [citováno 2024-01-28].

7. Trest odnětí svobody

Předtím, než se budeme zabývat podmíněným trestem odnětí svobody, je důležité si vymežit samotný trest odnětí svobody.

Nepodmíněný trest odnětí svobody je univerzálním trestem, který lze uložit za každý trestný čin a jedná se zároveň o nejpřísnější druh trestu, protože nejvíce zasahuje do základní práv a svobod člověka, zejména do osobní svobody jednotlivce. Ukládá se v případech, kdy dostatečné nápravy nelze dosáhnout jinak, nebo v případě, kdy je trestný čin natolik závažný, že uložení mírnějšího trestu není přípustné.⁶¹

Jeho podstatou je dočasné omezení svobody volného pohybu a pobytu odsouzeného nuceným umístěním ve věznici. S tím souvisí i omezení jeho dalších občanských práv, jako je např. právo rodinného života nebo právo volební. S umístěním do věznice však vznikají odsouzenému nové povinnosti a tím je dodržování stanoveného režimu a pořádku, zachovávání kázně, plnění pokynů příslušníků Vězeňské služby a plnění svých pracovních povinností.⁶²

Jeden z hlavních účelů uložení TOS je ochrana společnosti před pachateli trestných činů. Plní tak speciálně preventivní účel, kdy po dobu výkonu trestu chrání společnost a omezuje možnost odsouzeného páchat další trestnou činnost.⁶³ Jedná se hlavně o ty pachatele, kteří spáchali závažný trestný čin a jsou tak mimořádně nebezpeční pro své okolí. Dále se jedná o pachatele, kteří jsou recidivisté a trestnou činnost vykonávají pořád dokola. Jsou nenapravitelní a uložení alternativních trestů pro ně nemá žádný efekt. Proto je umístění ve věznici nejvhodnějším řešením k jejich resocializaci.⁶⁴

Podle § 52 TZ se trestem odnětí svobody rozumí 4 typy trestů a těmi jsou nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí

⁶¹ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 271. ISBN 978-80-7380-866-2.

⁶² ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 747. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁶³ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; KOPEČNÝ, Zdeněk; NETT, Alexander et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání*. Praha: Leges, 2017, s. 397. ISBN 978-80-7502-236-3.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 747. ISBN 978-80-7400-428-5.

svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a výjimečný trest.⁶⁵

Někdy bývá TOS rozlišován jako trest „primární“, tedy nepodmíněný trest odnětí svobody vyslovený rozsudkem, a jako trest „sekundární“, který je ukládán pro případ, že by jiný druh trestu nebyl vykonán.⁶⁶

Sazby TOS záleží na rozhodnutí soudu, který se musí při svém rozhodování držet určitým rozpětím co do doby, na kterou lze uložit odnětí svobody. Nepodmíněný trest odnětí svobody lze uložit maximálně na dvacet let. Výjimkou je, pokud se jedná o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo o výjimečný trest. Zákon povoluje uložit nepodmíněný trest odnětí svobody také za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu očividně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.⁶⁷

Výjimečný trest je zvláštní podkategorií nepodmíněného trestu odnětí svobody a existuje ve formě trestu odnětí svobody na dvacet až třicet let a trestu odnětí svobody na doživotí. Tento druh trestu lze uložit pouze v případech, kdy se jedná o trestný čin, který vykazuje skutkové znaky zvláště závažného zločinu.⁶⁸

Samotný výkon TOS se vykonává ve věznici nebo ve zvláštním oddělení vazební věznice. V současnosti máme dva typy věznic, a to věznici s ostrahou a věznici se zvýšenou ostrahou. Věznice zřizuje a ruší ministr spravedlnosti a jejich správu zajišťuje Vězeňská služba.⁶⁹

Aby bylo dosaženo vytyčeného cíle a účelu trestu odnětí svobody, je potřeba splnit stanovené opatření v trestním zákoníku a plnit určité formy

⁶⁵ § 52 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

⁶⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 41. ISBN 978-80-7552-163-7.

⁶⁷ § 55 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

⁶⁸ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 279. ISBN 978-80-7380-866-2.

⁶⁹ Tamtéž, s. 274.

a metody při zacházení s odsouzenými. Jako výchovný cíl se bere samotné uložení trestu společně s výkonem újmy na osobní svobodě.⁷⁰

Při odpykání trestu ve věznicích se musí počítat i s negativními vlivy, které na odsouzené působí. Tím, že jsou vyňati z běžného společenského života a jsou zvyklí po dobu trestu na pevný režim může znamenat, že ztratí určité návyky a dovednosti, bez kterých se v běžném životě neobejdou. Proto pro ně může být po vykonání svého trestu náročné se zpět zařadit do všedního života. Během výkonu trestu je určitě lepší, když je odsouzený ve stálém kontaktu se svou rodinou či blízkými a nepříjde tak o pozitivní společenské vazby, které mu po propuštění pomohou lépe zvládat vedení řádného života. Může se totiž stát, že ve vězení naváže škodlivé a nežádoucí vazby, které ho po propuštění mohou navést k opětovnému páchání trestné činnosti. Proto je důležité, aby byl odsouzený propuštěn z výkonu TOS ve správný okamžik, kdy již bude splněn účel trestu a nebude převažovat případné negativní působení vězeňského prostředí.⁷¹

7.1. Právní úprava

Výkon trestu odnětí svobody je rámcově upraven v trestním zákoníku (§ 56 a 57) a trestním řádu (§ 320 až 334 TrŘ). Úprava výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody je dále upravena v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a vyhlášce č. 354/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se o jedinou výjimku, kdy je výkon některého druhu trestu předmětem zvláštní právní úpravy.

Jelikož trest odnětí svobody představuje nejzávažnější zásah do lidských práv a svobod, musí se dbát na základní práva vycházející z Ústavy a Listiny základních práv a svobod. Stěžejní je článek 8 a článek 39 LZPS, kdy je osobní svoboda zaručena a nikdo nesmí být zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.⁷²

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; KOPEČNÝ, Zdeněk; NETT, Alexander et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 397. ISBN 978-80-7502-236-3.

⁷¹ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 274 – 275. ISBN 978-80-7380-866-2.

⁷² Čl. 8 a čl. 39 usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

8. Podmíněný trest odnětí svobody

V této kapitole se dostáváme k nejdůležitějšímu tématu této diplomové práce a tím je podmíněný trest odnětí svobody. Podmíněný trest odnětí svobody neboli podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody je upraveno v hlavě V. oddílu 6. Trestního zákoníku.

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, jak je zmíněno v předchozí kapitole, je druhem trestu odnětí svobody, který má významný výchovný charakter pro pachatele méně závažných trestných činů a využívá se jako alternativa u krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody.⁷³ Podmíněný trest odnětí svobody lze považovat za významný projev preventivní funkce trestního práva, neboť by měl představovat pozitivní motivační faktor pro chování odsouzených, pro jejich nápravu, aniž by musel nastoupit výkon trestu odnětí svobody.⁷⁴

Z hlediska právní povahy jsou určité pochybnosti o tom, zda se jedná o samostatný druh trestu či zda jde pouze o způsob vyměření či výkonu trestu. V právu je tato otázka sporná, ale většina odborníků se přiklání k názoru, že se jedná o samostatný druh trestní sankce. Na jednu stranu TZ sice pojímá podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem jako zvláštní varianty trestu odnětí svobody, nikoliv jako samostatný druh trestu, ale na druhou stranu zákon o soudnictví ve věcech mládeže hovoří o podmíněném odsouzení jako o samostatném druhu trestního opatření.⁷⁵ Já sama se přikláním k názoru, že se jedná o samostatný trest, protože podmíněné odsouzení vykazuje všechny podstatné znaky samostatného druhu trestu a od nepodmíněného trestu odnětí svobody se zásadním způsobem odlišuje v oblasti povinností, které odsouzenému vyplývají.

Na pochopení tohoto institutu může být lehce zavádějící jeho samotný název „*podmíněné odsouzení*“, ze kterého může vyplývat, že by se podmíněně odkládalo vyslovení viny a uložení a trestu. Právě naopak, soud pachatele uzná

⁷³ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1010. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 50. ISBN 978-80-7552-163-7.

⁷⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání.* Praha: Leges, 2014, s. 225. ISBN 978-80-87576-93-9.

pravomocně vinným a za spáchaný trestný čin mu uloží trest v určité délce, který zatím odloží. V této fázi je trest odnětí svobody brán jako určitá forma pohružky, kdy záleží na chování pachatele ve zkušební době. Když se odsouzený osvědčí, nemusí k výkonu TOS s umístěním do věznice vůbec dojít.⁷⁶

V zákoně jsou uvedeny dva druhy podmíněného odsouzení a tím je podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Oba instituty jsou založeny na splnění podobných zákonných podmínek, ale jsou mezi nimi i podstatné odlišnosti, které si přiblížíme níže v následujících kapitolách. V trestním zákoníku se vyskytuje více názvů, ve kterých se objevuje slovo „*podmíněný*“ (např. podmíněné zastavení trestního stíhání nebo podmíněné upuštění od potrestání), proto je důležité si podmíněné odsouzení s nimi neplést.⁷⁷

Podmíněný trest odnětí svobody lze považovat za zvláštní formu zproštění výkonu trestu, kdy pouhé projednání trestní věci před soudem, vyslovení viny a hrozby výkonu uloženého trestu se považuje za dostačující pro nápravu pachatele. Často se jedná o pachatele, kteří jsou bezproblémoví a spáchaný trestný čin tak představuje ojedinělé vybočení z jinak řádného způsobu života. V těchto případech se jedná o tzv. prvopachatele. Druhou skupinou jsou ti pachatelé, kteří spáchali méně závažnou trestnou činnost a potřebují k usměrnění svého chování určitý způsob kontroly, podpory či pomoci, aby vedli život v souladu se společenskými normami.⁷⁸

Při rozhodování, zda uložit či nikoli podmíněné odsouzení musí soud brát v potaz i skutečnost, zda se pachatel nedopustil trestného činu opětovně. Podmíněný trest odnětí svobody totiž může být uložen pachateli recidivistovi, ale je nutné si zjistit za jak závažný trestný čin byl dříve trestán, jaký je časový odstup od předchozího odsouzení a jaký vedl do té doby způsob života.⁷⁹

⁷⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 50. ISBN 978-0-7552-163-7.

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1011. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷⁸ Tamtéž, s. 1011.

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; KOPEČNÝ, Zdeněk; NETT, Alexander et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání*. Praha: Leges, 2017, s. 405. ISBN 978-80-7502-236-3.

8.1. Podstata podmíněného trestu odnětí svobody

Podstatou podmíněného trestu odnětí svobody na základě výše uvedeného je, že soud vynese odsuzující rozsudek a uloží pachateli trest odnětí svobody, kdy jeho výkon promine pod podmínkou, že odsouzený bude ve zkušební době vést řádný život a bude dodržovat soudem mu uložené omezení a podmínky.⁸⁰

Soud vyhodnotí, že samotné odhalení trestného činu, trestní stíhání pachatele, negativní zhodnocení jeho osoby a vydání rozhodnutí s hrozbou potencionálního výkonu trestu je pro pachatele odstrašující a bude to na něj působit dostatečně preventivně. Je to pro odsouzeného taková forma druhé šance ukázat soudu a hlavně společnosti, že se ze svého protiprávního jednání poučil a nechce v něm dále pokračovat.

Tímto typem trestu se odsouzenému poskytuje důvěra, aby pobytem na svobodě odčinil ve zkušební době spáchaný protiprávní skutek a na druhou stranu mu to nabízí možnost vyhnout se vykonání TOS a zajistit si tak, že se na něj bude hledět, jako kdyby odsouzen nikdy nebyl. Tímto je pachatel motivován, aby se sám stal aktivní v nápravě vzniklé újmy, přičemž se může opřít o sociální, psychickou a materiální pomoc zájmových sdružení nebo probačních úředníků.⁸¹

8.2. Právní úprava

Podmíněně lze odložit výkon trestu odnětí svobody, který nepřevyšuje tři léta. Při rozhodování soud přihlédne k osobě a poměrům pachatele, zejména k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje. Současně soud přihlédne i k okolnostem případu a důvodně zhodnotí, že řádný život může pachatel vést i bez nařízení přímého výkonu trestu.⁸² Ve srovnání s dřívější úpravou trestního práva došlo ke zvýšení uvedené hranice ze dvou let na tři roky.

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 324. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVORÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1011. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁸² § 81 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

Jestliže je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy a není tak potřeba věc projednat v hlavním líčení, může podmíněný trest odnětí svobody uložit i samosoudce vydáním trestního příkazu. Vztahuje se tak pouze na trestné činy ve výměře do jednoho roku.⁸³

O možnosti uložení podmíněného trestu odnětí svobody rozhoduje délka trestu uložená v konkrétním případě. Proto je možné podmíněné odsouzení uložit i ve výjimečných případech za závažnější trestné činy. Taková situace může nastat v případě, kdy pachatel spáchal trestný čin ve zmenšené přičetnosti, kterou si nepřivodil vlivem návykové látky a soud tak může výměru trestu snížit na takovou hranici, za kterou je zákonné uložit podmíněný trest odnětí svobody.⁸⁴ Z toho vyplývá, že podmíněné odsouzení lze uložit vlastně za všechny trestné činy, avšak u těch nejzávažnějších jde samozřejmě o možnost použití jen opravdu ve výjimečných případech.

O podmíněném trestu odnětí svobody s dohledem můžeme mluvit jako o přísnější alternativě podmíněného odsouzení. Tento druh trestu je nařízen v případě, kdy je u pachatele třeba zvýšené sledovanosti a kontroly, společně s poskytnutím potřebné péče a pomoci ve zkušební době.⁸⁵

Ve věcech mládeže upravuje podmínky pro uložení podmíněného odsouzení vedle trestního zákoníku také zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který zařadil podmíněné odsouzení mladistvého mezi trestní opatření.

Na rovině mezinárodní spolupráce v oblasti podmíněného odsouzení se lze řídit podle Evropské úmluvy o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli⁸⁶ a našim trestním řádem, který upravuje podmínky převzetí výkonu podmíněného trestu odnětí svobody cizince, jakožto žádost o předání rozhodnutí o výkonu podmíněného odsouzení do ciziny.⁸⁷

⁸³ § 314e odst. 1 a 2 písm. a) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

⁸⁴ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; KOPEČNÝ, Zdeněk; NETT, Alexander et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 405. ISBN 978-80-7502-236-3.

⁸⁵ § 84 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVORÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1012. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁸⁷ § 458 a 459 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

8.3. Zkušební doba

Zkušební doba slouží pro sledování chování odsouzeného a zjištění, zda byl předpoklad vedení řádného života správný.⁸⁸ Můžeme říct, že je tato doba takovým pomocníkem pro soud, aby se ujistil, že uložený podmíněný trest odnětí svobody zvolil jako dostačující variantu trestu.

Odsouzený v tomto období musí soudu prokázat, že je schopný vést řádný život i bez nařízení výkonu TOS. Soud tedy během zkušební doby sleduje chování a život podmíněně odsouzeného, přičemž spolupracuje se zájmovými sdruženími občanů a Probační a mediační službou.⁸⁹

Zkušební doba u podmíněného trestu odnětí svobody je stanovena v rozpětí na jeden rok až pět let, kdy její počátek začne běžet po právní moci odsuzujícího rozsudku.⁹⁰ Výměra zkušební doby musí být přímo stanovena v odsuzujícím rozsudku a nelze ji překročit či přerušit. Délka zkušební doby však může být za určitých podmínek prodloužena. V části odůvodnění rozsudku musí být uvedeny okolnosti, které určily konkrétní stanovenou délku zkušební doby.

Délka zkušební doby představuje základ určující míru újmy, která je podmíněným odsouzením způsobována pachateli. Její délka je v první řadě stanovována v závislosti na povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a na délce uloženého trestu odnětí svobody. Délka by se měla pohybovat přibližně ve stejném časovém rozpětí jako uložený trest odnětí svobody. To je v řádu několika dnů až tří let.⁹¹

Zákon stanovuje pravidlo, podle kterého doba, v níž podmíněně odsouzený vedl řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, se započítává do zkušební doby nově stanovené při podmíněném odsouzení pro týž skutek nebo do zkušební doby stanovené při uložení úhrnného nebo souhrnného trestu či společného trestu za pokračování v trestném činu.⁹² Pro lepší vysvětlení si to můžeme uvést na příkladu, kdy buď bylo původní rozhodnutí o podmíněném

⁸⁸ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 280. ISBN 978-80-7380-866-2.

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1022. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁹⁰ § 82 odst. 1 zákona č. 140/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

⁹¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 232. ISBN 978-80-87576-93-9.

⁹² § 82 odst. 4 zákona č. 140/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

odsouzení zrušeno prostřednictvím mimořádných opravných prostředků a následně bylo vydáno nové rozhodnutí, kterým bylo pachateli opět uloženo podmíněné odsouzení.⁹³

V průběhu výkonu podmíněného trestu odnětí svobody může soud podmíněně odsouzenému uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, které musí po dobu zkušební doby dodržovat a respektovat. Zpravidla mu ještě soud uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil vzniklou nemajetkovou újmu, kterou způsobil trestným činem.⁹⁴

Podle povahy stanovených omezení a způsobu kontroly chování odsouzeného provádí kontrolu během zkušební doby buď přímo soud, nebo pověřený probační úředník. Soud zjišťuje v pravidelných intervalech poznatky o chování podmíněně odsouzeného, nejpozději tak musí provádět alespoň jedenkrát za šest měsíců. V případě, že soud touto činností pověří probačního úředníka, jeho povinností je podávat soudu pravidelně zprávu o způsobu života odsouzeného, případně ihned oznámit důvody k nařízení výkonu trestu.⁹⁵

Je více možností, jak může být zkušební doba ukončena. Buď skončí uplynutím doby, na kterou byla stanovena, kdy soud vyhodnotí, že se odsouzený osvědčil nebo v opačném případě může být ještě v jejím průběhu přerušena a soud rozhodne, že se odsouzený neosvědčil.⁹⁶

U mladistvého pachatele je délka zkušební doby poměrně kratší, může být uložena od jednoho roku do tří let. Dolní hranice je stejná jako u dospělých pachatelů, horní hranice je kratší. Pokud soud pro mládež stanoví, že mladistvý musí během určité části zkušební doby zůstat v přesně určeném bydlišti nebo jeho části, tato doba pobytu nesmí přesáhnout šest měsíců, aniž by se to odráželo v délce celkové zkušební doby.⁹⁷

⁹³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 232 – 233. ISBN 978-80-87576-93-9.

⁹⁴ § 82 odst. 2 zákona č. 140/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 327. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁹⁶ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 282. ISBN 978-80-7380-866-2.

⁹⁷ § 33 odst. 1 a 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

8.3.1. Vedení řádného života

Podmíněně odsouzený musí během zkušební doby soudu prokázat, že dokáže žít řádný život i bez výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Co si vlastně pod pojmem řádný život představit? Obecně ho můžeme chápat jako dodržování právního řádu České republiky, plnění určitých povinností vůči státu a společnosti. Nesmí docházet ke zneužívání svých práv a vyvarovat se páchaní přestupků a trestných činů.⁹⁸ Za špatný příklad způsobu vedení života můžeme například považovat ohrožování spoluobčanů nebezpečnou nakažlivou chorobou, neplnění vyživovací povinnosti nebo nedostatečnou péči o děti.⁹⁹

Podmínkou pro vedení řádného života je odstranit z pachatelova života všechny negativní příčiny, které vedly k jeho protiprávnímu jednání. Právě stanovená zkušební doba je nejlepším obdobím, pro jejich odstranění. Může se jednat například o zahájení léčení ze závislosti na návykových látkách, léčení syndromu patologického hráčství nebo ukončení kontaktů s osobami, které na pachatele působily negativním vlivem. Všechny tyto podmínky a povinnosti soud konkrétně stanoví v přiměřených omezeních a povinnostech.¹⁰⁰

Při posuzování, zda uložit podmíněný trest odnětí svobody či nikoliv hraje podstatnou roli předchozí život pachatele a celkový pohled na profil osobnosti pachatele. Pro předpoklad vedení řádného života je nutné hodnotit jeho charakterové vlastnosti, sklony, záliby, vztah k práci, k rodině a k společenskému postavení. Na to navazuje i vliv prostředí, ve kterém žije a pracuje a v jakých sociálních vztazích se zdržuje. Všechny tyto faktory totiž ovlivňují pachatelovo chování ať už v pozitivním nebo negativním smyslu a při rozhodování o trestu můžou působit jako polehčující okolnost.¹⁰¹

⁹⁸ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 949. ISBN 978-80-7400-807-8.

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 552. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 234. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1015. ISBN 978-80-7400-428-5.

Primárně se předpokládá, že během zkušební doby odsouzený neprovede další trestný čin a splní tak povinnost vést řádný život. Jestliže však ve zkušební době spáchá závažnější přestupek, popřípadě více přestupků, které budou obdobného druhu jako trestný čin, za který je odsouzen, bude se to brát jako porušení povinnosti vést řádný život. Na druhou stranu je určitá tolerance, kdy se nemůže brát jako důvod závěru v porušení řádného života situace, kdy pachatel odsouzený například za krádež spáchá běžný přestupek v silničních provozech.¹⁰²

8.3.2. Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti jsou pachateli uloženy za tím účelem, aby vedl řádný život a představují určité zásahy do svobody jednání a rozhodování pachatele ve zkušební době.¹⁰³ Jejich uložením může soud reagovat na specifické problémy týkající se osoby pachatele, které byly příčinou spáchání trestného činu a díky tomu snížit riziko případné recidivy. Omezení mohou mít formu povinnosti zdržet se určitého konání nebo formu povinnosti něco vykonat. K použití těchto opatření by měl soud přistoupit jen tehdy, jestliže v průběhu trestního řízení identifikoval takové příčiny trestné činnosti pachatele, které by naznačovaly možné opakování trestné činnosti i v budoucnu.¹⁰⁴

Tyto omezení a povinnosti mohou platit po celou dobu zkušební doby nebo jen na její část. Pokud není v rozsudku přímo stanovené jejich časové ohraničení, vztahují se zásadně na celou zkušební dobu, pokud z jejich povahy nevyplývá opak. Přiměřená omezení a povinnosti se mohou vztahovat pouze na časové období, kdy platí zkušební doba. Po uplynutí doby se stávají neplatné.¹⁰⁵

¹⁰² ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 950. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1023. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 235. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1024. ISBN 978-80-7400-428-5.

Důraz je kladen na to, aby omezení a povinnosti byly opravdu přiměřené a směřovaly k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Působí výhradně na podmíněně odsouzeného a jejich smyslem je odstranění příčin, podmínek nebo příležitostí k opětovnému spáchání trestného činu, kterého se odsouzený už dopustil.¹⁰⁶

Základní pravidlo pro výběr konkrétního přiměřeného omezení či přiměřené povinnosti souvisí s jeho eliminací či alespoň zmírnění faktorů, které vedly pachatele k trestnému činu či přispěly k jeho spáchání.¹⁰⁷ Takto stanovené omezení a povinnosti musejí mít určitý vztah ke spáchanému trestnému činu a musejí být úměrné povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možnostem nápravy a osobním poměrům pachatele.¹⁰⁸

Přesné znění a vymezení uloženého přiměřeného omezení nebo povinnosti musí být obsaženo ve výroku rozsudku, protože jen ten je po právní moci rozsudku vykonatelný. Jejich formulace musí být určitá, aby nebylo možné je zaměnit s jiným druhem omezení či povinnosti. Soud má kromě toho volit taková omezení a povinnosti, které je svými prostředky schopen kontrolovat. Omezení a povinnosti mohou mít totiž význam jen tehdy, když je odsouzený plní a respektuje a v opačném případě, když lze vyvozovat důsledky z jejich neplnění a nerespektování.¹⁰⁹

Pokud se bude jednat o pachatele, který se z pohledu trestního práva považuje za mladistvého, může soud využít výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů a uložit tak samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností ještě výchovné opatření uvedené v ZSVM.¹¹⁰

V souvislosti s těmito přiměřenými prostředky má velký význam činnost Probační a mediační služby, kterou jsme si blíže přiblížili v samostatné kapitole

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1024. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání.* Praha: Leges, 2014, s. 236. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1024. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 1024.

¹¹⁰ § 82 odst. 3 zákona č. 140/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

Probační a mediační služba. V této oblasti by tedy měla působit na resocializaci odsouzeného a být nápomocná při plnění uložených povinností.¹¹¹

Výčet přiměřených omezení a přiměřených povinností v zákoně můžeme chápat jako posílení zásady zákonnosti a přispívá ke sjednocení soudní praxe a k prohloubení právní jistoty. Některé přiměřené povinnosti projevují zásady zohlednění oprávněných zájmů poškozeného, konkrétně třeba povinnost se veřejně osobně omluvit poškozenému či poskytnout přiměřené zadostiučinění.¹¹²

Demonstrativní výčet přiměřených omezení a povinností najdeme v ustanovení § 48 TZ. Jedná se o jednotlivé druhy příkazů jako je například podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství nebo veřejně se osobně omluvit poškozenému. A jednotlivé druhy zákazů, mezi které patří zdržení se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, zdržení se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami. Příkazy jsou podmíněny určitou motivací pachatele, jeho ochotou a zájmem spolupracovat s institucemi, které tyto programy poskytují.¹¹³

8.3.3. Náhrada újmy, vydání bezdůvodného obohacení

Zpravidla soud ukládá podmíněně odsouzenému společně s přiměřenými omezeními a povinnostmi také povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou způsobil trestným činem nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.¹¹⁴ Výjimečně může nastat situace, kdy tak sám učiní pachatel ještě před rozhodnutím soudu nebo sám poškozený se výslovně vzdá takového nároku.

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; KOPEČNÝ, Zdeněk; NETT, Alexander et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 406. ISBN 978-80-7502-236-3.

¹¹² KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 55. ISBN 978-80-7552-163-7.

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 326. ISBN 978-80-7552-358-7.

¹¹⁴ § 82 odst. 2 zákona č. 140/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

Je důležité si tuto formu náhrady újmy a vydání bezdůvodného obohacení neplést s adhezním řízením, v rámci kterého, se stanovuje obsah a rozsah nároku poškozeného, a tím i obsah a rozsah povinnosti obviněného k náhradě škody, odčinění nemajetkové újmy nebo k vydání bezdůvodného obohacení.¹¹⁵ Naopak tato forma povinnosti má posílit účinek podmíněného odsouzení v tom smyslu, že pokud odsouzený nenahradí škodu nebo neodčiní újmu, bude mu nařízen výkon trestu odnětí svobody. Podmínkou je, že soud smí uložit jen náhradu „podle sil odsouzeného“.¹¹⁶

Od pachatele se vyžaduje tedy aktivní snaha o nápravu a odčinění škodlivých následků trestného činu. Vede ho to k uznání a respektování zájmů dotčených osob a jedná se tak o důležitý prostředek k jeho nápravě a resocializaci.¹¹⁷

8.4. Rozhodnutí o podmíněném odsouzení

Uložením trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu není trestní věc fakticky definitivně ukončena. Soud musí vyhodnotit, zda uložený podmíněný trest odnětí svobody splnil svůj účel a byla hrozba výkonu trestu odnětí svobody dostatečně odstrašující.¹¹⁸ Rozhodnutí o podmíněném odsouzení tedy upravuje způsob ukončení podmíněného trestu odnětí svobody. Ten může být ukončen třemi způsoby, a to buď po uplynutí zkušební doby nebo ještě v jejím průběhu.¹¹⁹

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 327. ISBN 978-80-7552-358-7.

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1026. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹⁷ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1026. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹⁸ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 949. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1038. ISBN 978-80-7400-428-5.

Prvním a nejpříjemnějším způsobem je, že podmíněně odsouzený ve zkušební době vedl řádný život, vyhověl uloženým podmínkám a na základě toho soud rozhodne, že se osvědčil.¹²⁰

V druhém případě, i když podmíněně odsouzený poruší uložené podmínky a nevede řádný život, neznamená to, že mu soud hned uloží výkon trestu odnětí svobody. Výjimečně může podmíněně odsouzení ponechat s tím, že odsouzenému dodatečně uloží další opatření. Těmi může být například nařízení dohledu nad odsouzeným, přiměřené prodloužení zkušební doby, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby, která činí 5 let nebo stanovení dosud neuložených přiměřených omezení a přiměřených povinností.¹²¹

Třetí a poslední způsob představuje rozhodnutí soudu o tom, že podmíněně odsouzený vykoná trest odnětí svobody ve věznici. Tato situace nastane v případě, kdy odsouzený natolik nevyhověl stanoveným podmínkám a nevedl řádný život, že úvaha o ponechání podmíněného odsouzení nepřichází v úvahu, nebo v případě, kdy došlo k ponechání podmíněného odsouzení, ale odsouzený i tak nevedl řádný život a jiná možnost, než nařízení výkonu trestu odnětí svobody není možná.¹²²

O všech těchto možnostech rozhoduje soud, který rozhodoval v prvním stupni, popřípadě předseda senátu buď na základě návrhu odsouzeného či státního zástupce, nebo může rozhodnout i bez takového návrhu, vždy ve veřejném zasedání.¹²³ Proti takovému rozhodnutí je možné podat stížnost, která má odkladný účinek.¹²⁴ V případě mladistvého pachatele o jeho osvědčení se nebo vykonání trestního opatření odnětí svobody rozhoduje příslušný soud pro mládež na základě § 4 ZSVM.¹²⁵

¹²⁰ § 83 odst. 1 zákona č. 140/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

¹²¹ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 282. ISBN 978-80-7380-866-2.

¹²² ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1038. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹²³ § 330 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹²⁴ § 330 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; NOVOTNÁ, Jaroslava; PŮRY, František; RŮŽIČKA, Miroslav et al. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3789. ISBN 978-80-7400-465-0.

8.4.1. Osvědčení se

Zkušební doba hraje nejdůležitější roli při řešení otázky, zda se podmíněně odsouzený osvědčil. Rozhoduje se tak na základě jeho chování ve zkušební době.

Rozhodnutí o tom, že se odsouzený osvědčil, může soud učinit po uplynutí stanovené nebo prodloužené zkušební doby, v jejímž průběhu podmíněně odsouzený vedl řádný život. Zároveň musí vyhovět dalším stanoveným podmínkám, které vyplývají z přiměřených omezení a přiměřených povinností, včetně náhrady újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.¹²⁶ Nepřipouští se, aby soud mohl vyslovit v průběhu zkušební doby, že se podmíněně odsouzený osvědčil. Takové rozhodnutí může učinit opravdu až po uplynutí celé zkušební doby. Kdyby tak neučinil, zkracovala by se zkušební doba, která je pravomocně stanovená.¹²⁷

Právní mocí rozhodnutí o osvědčení podmíněně odsouzeného zaniká právo státu nařídit výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody. Zároveň vzniká fikce neodsouzení, kdy se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen.¹²⁸ Tato skutečnost se projeví ve výpisu Rejstříku trestů, ve kterém podmíněně odsouzení není uvedeno.¹²⁹

Při řešení otázky, zda podmíněně odsouzený opravdu vedl řádný život se nemůžeme ohlížet jen na fakt, jestli spáchal ve zkušební době trestný čin či nikoliv. Nařízení výkonu trestu mohou odůvodnit i jiné nedostatky v životě odsouzeného, které se sice netýkají povinností uložených soudem, ale jejich výkon se předpokládá.¹³⁰ Je nezbytné zkoumat například, zda plnil řádně, popř. podle svých možností svou zákonnou povinnost vyživovat nebo

¹²⁶ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1039. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹²⁷ Rozhodnutí (Rt) Nejvyšší soud ČR – senát ze dne 31.03.1964 sp. zn. 7 Tz 20/64. Online. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [citováno 2024-2-8]

¹²⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání.* Praha: Leges, 2014, s. 238. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹²⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 56. ISBN 978-80-7552-163-7.

¹³⁰ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1040. ISBN 978-80-7400-428-5.

zaopatřovat jiného.¹³¹ Proto je důležité zkoumat celkové chování podmíněně odsouzeného v celé zkušební době.

K osvědčení podmíněně odsouzeného může dojít i pokud se mu nepodařilo v plné výši nahradit škodu, odčinit nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení. Soud totiž odsouzenému uložil, aby tuto povinnost splnil podle svých schopností a možností, proto ho nemůže nutit nahradit škodu a odčinit újmu nad jeho síly.¹³² To však představuje povinnost soudu, aby zkoumal schopnosti a možnosti odsouzeného splnit tuto povinnost vzhledem k jeho majetkovým, osobním a zdravotním poměrům, neboť je potřeba zjistit, zda k jejímu nesplnění došlo ze strany odsouzeného zaviněně nebo v důsledku okolností, které nejsou závislé na jeho vůli.¹³³ Soud tak může zjišťovat, zda byl podmíněně odsouzený zaměstnán, pokud nebyl, tak jaké k tomu měl důvody a zda se aspoň o práci aktivně zajímal. Zda pobíral sociální dávky a v jaké výši, zda měl vyživovací povinnost, nebo zda jeho příjmy či majetek vedly k uspokojení jiných pohledávek.

Jakmile soud vysloví, že se podmíněně odsouzený osvědčil, není možné toto rozhodnutí změnit. I kdyby posléze vyšly dodatečně najevo skutečnosti, že se dopustil ve zkušební době trestného činu nebo jiným závažným způsobem porušil podmínky odkladu výkonu trestu, soud nemůže rozhodnout o vykonání původního podmíněného trestu ani na podkladě mimořádných opravných prostředků.¹³⁴

Pokud je odsouzenému k trestu odnětí svobody uložen i další trest nebo tresty, nemá na ně rozhodnutí o osvědčení žádný vliv. I tak musí být dokonány samostatně.¹³⁵

Předtím, než soud rozhodne o osvědčení podmíněně odsouzeného, musí posoudit předběžnou otázku, zda prezident republiky svým rozhodnutím

¹³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 08.07.1971, sp. zn. 1 Tz 16/71.

¹³² ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1041. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 04.08. 2006, sp. zn. 3 To 668/2006.

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13.08. 1968, sp. zn. 1 Tz 34/68.

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1043. ISBN 978-80-7400-428-5.

o amnestii neprominul podmíněně odložené tresty s účinkem, že se na odsouzeného hledí, jako by nikdy nebyl odsouzen. Pokud došlo k vydání takového amnestijního rozhodnutí ještě před koncem zkušební doby, soudu tak zaniká pravomoc rozhodnout, zda se podmíněně odsouzený osvědčil či nikoliv. Jen v případě, kdyby zkušební doba podmíněně odsouzeného skončila ještě před vyhlášením amnestijního rozhodnutí, soudu by zůstala povinnost provést šetření o tom, zda se odsouzený osvědčil. V tomto případě by bylo použití amnestie relevantní pouze tehdy, pokud by soud dospěl k závěru, že se odsouzený ve zkušební době neosvědčil.¹³⁶ Také je nezbytné ověřit, zda nebyla před rozhodnutím provedena žádná změna v trestním zákoně, která by měla za následek to, že čin, za který byl udělen podmíněný trest odnětí svobody, již není považován za trestný. V takovém případě by rozhodnutí o tom, zda se pachatel osvědčil v průběhu zkušební doby, již nemělo smysl.¹³⁷

8.4.2. Fikce osvědčení se

Může nastat situace, kdy soud po skončení zkušební doby neučiní žádné rozhodnutí, o tom, jestli se podmíněně odsouzený osvědčil či naopak neosvědčil. V tom případě, pokud soud nedojde k takovému rozhodnutí do jednoho roku od uplynutí zkušební doby, aniž by za to odsouzený nesl vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil, tj. nastává fikce osvědčení se.¹³⁸

Pro vznik fikce osvědčení není podmínkou, aby podmíněně odsouzený vedl řádný život a vyhověl uloženým podmínkám. Pokud se během zkušební doby nebo i ve lhůtě jednoho roku po jejím uplynutí nechová zákonem stanoveným způsobem, je to problémem soudu, který si takovou skutečnost neohlídal sám. Na druhou stranu může být nemožnost rozhodnutí soudu zapříčiněna orgány činnými v trestním řízení, kvůli kterým vznikají podstatné průtahy v trestním řízení o nově spáchaném trestném činu.¹³⁹

¹³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.10.1975, sp. zn. 1 Tz 14/75.

¹³⁷ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1043. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě.* 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 240. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001.

Jestliže soud rozhodne ještě před vypršením jednoroční lhůty, ale právní moc tohoto rozhodnutí nabyde až po uplynutí této lhůty, i tak se nebude jednat o fikci osvědčení. Na druhou stranu, pokud soud rozhodne včas o osvědčení podmíněně odsouzeného, ale toto rozhodnutí je během řízení o opravném prostředku zrušeno a mezitím dojde i k vypršení jednoroční lhůty, fikce o osvědčení i tak vznikne.¹⁴⁰

Pokud však podmíněně odsouzený zavinil, že soud nemohl rozhodnout po uplynutí roční lhůty, pak skutečnost, že se podmíněně odsouzený osvědčil může nastat pouze na podkladě pravomocného rozhodnutí soudu, nikoliv fikcí osvědčení se. Taková situace může nastat v případě, kdy podmíněně odsouzený pobývá na neznámém místě v cizině nebo když často mění pobyt, aniž by to dal na vědomí příslušným orgánům.¹⁴¹

Soud však nemůže jako argument k nevydání rozhodnutí do jednoho roku od uplynutí zkušební doby využít skutečnost, že se podmíněně odsouzený neoprávněně zdržuje v cizině. V této situaci totiž nelze určit, jestli na nemožnosti rozhodnutí soudu má odsouzený vinu nebo ne. Pokud pobyt v cizině odsouzeného je jediným důvodem, proč soud neučinil rozhodnutí, že se odsouzený osvědčil, nastává fikce osvědčení.¹⁴²

Právní důsledky fikce osvědčení jsou stejné, jako kdyby tak soud rozhodl na základě svého usnesení. Státu zaniká právo nařídít výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody a na pachatele se také hledí, jako kdyby nebyl odsouzen.¹⁴³

8.4.3. Ponechání podmíněného trestu odnětí svobody

Možnost ponechání podmíněného trestu odnětí svobody v platnosti byla zavedena novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002. V současném TZ dává ustanovení § 83 odst. 1 soudu možnost

¹⁴⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 240. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁴¹ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; ŘÍHA, Jiří; SOVÁK, Zdeněk; BRUNA, Eduard et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vydání podle stavu k 1.9. 2022. Praha: Leges, 2022, s. 144. ISBN 978-80-7502-637-8.

¹⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 1986, sp. zn. 3 Tz 3/86.

¹⁴³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 238. ISBN 978-80-87576-93-9.

ve výjimečných případech ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když podmíněně odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu. V souladu se zásadou trestní represe může soud prostřednictvím tohoto způsobu zpřísnění trestu dát odsouzenému ještě další šanci na osvědčení. Musí se však jednat o takové porušení podmínek ze strany odsouzeného, kdy k okolnostem případu není nezbytné provést plnění výkonu trestu odnětí svobody.¹⁴⁴

V rámci rozhodnutí o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti musí soud zároveň zvolit alespoň jedno opatření uvedené v § 83 TZ, aby mělo zpřísnění trestu svůj význam. První možností je uložit k podmíněnému trestu odnětí svobody dohled, který bude vykonáván stejným způsobem jako u institutu podmíněného odsouzení s dohledem (viz. níže). Další možností je stanovit dosud neuložené přiměřené omezení a přiměřené povinnosti směřující k vedení řádného života, které musí soud přesně vymezit. Dále soud může přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta a pod podmínkou, že nesmí dojít k překročení horní hranice zkušební doby, která činí pět let. U mladistvého pachatele soud může stanovit dosud neuložená výchovná opatření a v neposlední řadě může stanovit, aby se podmíněně odsouzený zdržoval v určeném obydlí nebo jeho části. Podle § 83 TZ se uvedené opatření mohou společně kombinovat a ukládat vedle sebe.¹⁴⁵

Ponechání podmíněného odsouzení představuje klíčový nástroj, který má nápomoci k důkladnému posuzování chování odsouzeného během zkušební doby. Tento proces může být vnímán jako poslední opatření či „poslední varování“ pro podmíněně odsouzeného, které mu umožňuje přehodnotit své jednání a napravit své chyby. I když je důležité udržet autoritu podmíněného odsouzení, je nezbytné rozpoznat, že v určitých výjimečných situacích by přísný postih porušení podmínek mohl být nevhodně přísný a potenciálně kontraproduktivní. Zpravidla by se mělo jednat o méně závažné vybočení z mezí řádného života, jako je např. spáchání přestupku jiného druhu, než je trestný čin, za který je pachatel odsouzen nebo jednorázové nesplnění vyživovací povinnosti. Podstatně nepřiměřeně tvrdým opatřením, by bylo rozhodnutí

¹⁴⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 57. ISBN 978-80-7552-163-7.

¹⁴⁵ § 83 odst. 1 písm. a) až e) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

o vykonání trestu odnětí svobody v situaci, kdy podmíněně odsouzený za krádež spáchá během zkušební doby při řízení motorového vozidla nedbalostní, méně závažný přečin. Pokud se odsouzený v průběhu výkonu podmíněného odsouzení snaží a dává najevo, že se poučil, nařízení výkonu trestu by určitým způsobem znamenalo zmaření jeho snahy a bylo by to v rozporu s účelem trestu. Při rozhodování je také podstatné zhodnotit, zda došlo od doby odsouzení podmíněně odsouzeného k jeho pozitivnímu vývoji a změně přístupu k respektování práva.¹⁴⁶

Použití tohoto výjimečného postupu musí soud zdůvodnit konkrétními okolnostmi případu a osobou podmíněně odsouzeného. Je nutné zohlednit jakékoli události, ke kterým mohlo v průběhu zkušební doby dojít, pokud jsou podstatné pro rozhodnutí o zachování podmíněného odsouzení nebo naopak o nařízení výkonu trestu odnětí svobody. To zahrnuje také charakter a závažnost důvodu, který mohl vést k nařízení výkonu TOS.¹⁴⁷

Delší dobu bylo v praxi sporné, zda může soud rozhodnout o prodloužení platnosti podmíněného odsouzení i po uplynutí původní zkušební doby. Tento spor rozseklo stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu R 22/2004, které uvedlo, že je možné rozhodnutí o prodloužení platnosti podmíněného odsouzení udělat za současného prodloužení zkušební doby, pokud je to považováno za přiměřené, nebo i po skončení původní zkušební doby. Nicméně takové rozhodnutí musí být učiněno nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy původní zkušební doba skončila. Ti pachatelé, jejichž podmíněné odsouzení bylo vydáno na maximální zkušební dobu 5 let, jsou automaticky vyřazeni z možnosti ponechat podmíněné odsouzení v platnosti. Možnost prodloužení zkušební doby u nich tedy není možná.¹⁴⁸

U mladistvého pachatele se bude postupovat na základě ZSVM, ale ve finále je tento postup téměř totožný s postupem podle Trestního zákoníku.

¹⁴⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 239. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1044. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁴⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 57. ISBN 978-80-7552-163-7.

Jedinou výjimkou je uložení výchovných opatření, nikoliv přiměřených omezení a přiměřených povinností.

8.4.4. Rozhodnutí o vykonání trestu odnětí svobody

Jak již bylo zmíněno výše, jedním ze základních znaků řádného života je dodržování právního řádu. Pokud podmíněně odsouzený natolik závažným způsobem nerespektuje jemu uložené přiměřené omezení a přiměřené povinnosti, nesplní povinnost nahradit škodu nebo odčinit nemajetkovou újmu, může soud dojít k rozhodnutí, že ponechání podmíněného trestu odnětí svobody v platnosti by zjevně nepostačovalo k nápravě odsouzeného a rozhodne tak o jeho neosvědčení. Vůbec nejzávažnějším způsobem porušení právní normy je spáchání úmyslného trestného činu, kdy je potřeba zpřísnit trest na nepodmíněný trest odnětí svobody.¹⁴⁹

Výhodou u zpřísnění trestu je, že soud nemusí vyčkávat celou zkušební dobu, ale své rozhodnutí může učinit ještě v jejím průběhu. Může tak bezprostředně a co nejrychleji reagovat na porušení povinností podmíněně odsouzeného. Nařízení TOS připadá v úvahu i v případě, kdy soud nejprve rozhodl o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti, ale na základě chování odsouzeného své rozhodnutí změnil.¹⁵⁰ Při rozhodování soudu o změně podmíněného trestu odnětí svobody na nepodmíněný má odsouzený právo být přítomen při jednání soudu a mít možnost se vyjádřit ke všem předloženým důkazům.¹⁵¹

Jakmile soud zjistí, že došlo k nerespektování pravidel ze strany podmíněně odsouzeného, přihlédne k významu uložených omezení a povinností a k závažnosti porušení stanovené podmínky. Pokud dojde k ojedinělému nebo méně významnému porušení těchto opatření, které nemaří účel podmíněného

¹⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 08.01. 1975, sp. zn. 2 To 51/74.

¹⁵⁰ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 949. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁵¹ ŠÁMAL, Pavel; GRIVNA, Tomáš; NOVOTNÁ, Jaroslava; PÚRY, František; RŮŽIČKA, Miroslav et al. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3789. ISBN 978-80-7400-465-0.

odsouzení, může to soud vyřešit pouze domluvou, upozorněním probačního úředníka nebo zájmového sdružení.¹⁵²

Před samotným rozhodnutím o vykonání TOS musí být provedeno dokazování, ve kterém je nutno objasnit, zda v jiném řízení nebyl výrok o trestu zrušen např. výrokem rozsudku o uložení souhrnného trestu nebo zda nebyl podmíněně odložený trest prominut rozhodnutím prezidenta republiky o amnestii formou abolice. Pokud k takovému zrušení došlo, nepřichází v úvahu rozhodnutí o výkonu trestu ani o tom, že se pachatel osvědčil.¹⁵³

Poté, co soud rozhodne o neosvědčení a o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, rozhodne o způsobu výkonu trestu buď umístěním odsouzeného do věznice s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou. U mladistvého pachatele je tento postup trochu jiný. Mladistvý vykoná trestní opatření odnětí svobody ve věznici nebo ve zvláštním oddělení pro mladistvé, pokud nepřekročil 19. rok svého života. Výměru trestu odnětí svobody nemůže soud nijak upravovat, protože je důležitý stav, který byl v době vydání odsuzujícího rozsudku. Porušení pravidel v době zkušební doby podmíněného odsouzení na to nemají žádný vliv.¹⁵⁴

Stejně jako u rozhodnutí o osvědčení, i zde musí soud před rozhodnutím o nařízení výkonu odloženého trestu vyřešit předběžnou otázku, zda tento podmíněně odložený trest nebyl odpuštěn prezidentskou amnestií s účinky zahlazení.¹⁵⁵

¹⁵² ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1041. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 07.11. 1985, sp. zn. 6 Tz 49/85.

¹⁵⁴ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. et al. *Trestní zákoník I. díl § 1 až 232. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 631. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁵⁵ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; ŘÍHA, Jiří; SOVÁK, Zdeněk; BRUNA, Eduard et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 9. aktualizované vydání podle stavu k 1.9. 2022.* Praha: Leges, 2022, s. 145. ISBN 978-80-7502-637-8.

9. Podmíněný trest odnětí svobody s dohledem

Institut podmíněného odsouzení s dohledem byl do českého trestního práva zaveden novelou trestního zákona č. 253/1997 Sb. a od té doby se zároveň datuje počátek zavedení prvků probace, které působí jako institucionalizovaný dohled nad chováním pachatele trestného činu. Z počátku byl právní rámec dohledu podstatně strohý, neřešil, v čem bude uvedený dohled spočívat a kdo jej bude provádět. O to se postarala nová novela trestního zákona č. 265/2009 Sb., která přinesla dvě nová ustanovení týkající se dohledu.¹⁵⁶

Podmíněný trest odnětí svobody s dohledem je vymezen v § 84 TZ a je další formou alternativního způsobu potrestání pachatele. Můžeme jej chápat jako přísnější variantu podmíněného trestu odnětí svobody. Tento druh podmíněného odsouzení soud použije v případě, pokud se jedná o pachatele se sklony k jednání nerespektující zákony, u kterého je potřeba zvýšená sledovanost a kontrola chování, protože je u něj větší pravděpodobnost, že bez dohledu nebude vést řádný život. Současně s nařízením dohledu, soud zařídí pachateli ve zkušební době potřebou péči a pomoc.¹⁵⁷

Aplikuje se za stejných podmínek jako podmíněné odsouzení podle § 81 odst. 1 TZ, kdy lze odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující tři léta a zároveň dojde k vyslovení dohledu nad pachatelem. Při jeho ukládání se klasicky bere ohled na osobu pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje a samozřejmě k okolnostem případu.¹⁵⁸

Podmíněné odsouzení s dohledem představuje v praxi nejvyužívanější formu probace¹⁵⁹, má intenzivnější výchovný charakter a je primárně určeno pro pachatele, jejichž osobnost je narušena výraznějším způsobem. Proto je potřeba jejich chování v průběhu zkušební doby intenzivněji a efektivněji

¹⁵⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 58. ISBN 978-80-7552-163-7.

¹⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1055. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁵⁸ § 81 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

¹⁵⁹ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 960. ISBN 978-80-7400-807-8.

kontrolovat a pozitivně ovlivňovat.¹⁶⁰ Umožňuje další individualizaci v přístupu soudu k trestání pachatelů trestných činů.

Soud by měl hodnotit potřebu zvýšeného dohledu a kontroly chování pachatele, stejně jako poskytování nezbytné péče a pomoci, během jeho zkušební doby, podle stejných kritérií, která používá při posuzování potřeby přímého výkonu trestu odnětí svobody. Soud tedy musí zvažovat především povahu a závažnost spáchaného trestného činu, osobu pachatele a současně i další obecná kritéria pro ukládání trestů.¹⁶¹

V podstatě jde o situace, kdy lze na základě konkrétních okolností případu a informací o obviněné osobě identifikovat jeden nebo více faktorů zvyšujících riziko opakování trestné činnosti. Toto riziko nelze účinně snížit pouze stanovením určitých omezení nebo povinností během zkušební doby podmíněného trestu, a proto je zapotřebí zahájit komplexní a pravidelný dohled probačního úředníka. Může se jednat například o případy, kdy pachatel spáchal trestný čin v přímé souvislosti s tím, že nemá trvalé zaměstnání nebo jiný legální zdroj obživy, nechal se strhnout negativním vlivem jiných osob nebo v důsledku zneužívání návykových látek. Tohle všechno jsou důvody, aby soud nezůstal jen u pasivní kontroly chování pachatele, ale přistoupil k jeho aktivnímu ovlivňování, čímž je právě zmiňovaný dohled.¹⁶²

Všechny podmínky výkonu dohledu nad podmíněně odsouzeným musí být ve výroku rozsudku přesně vymezeny, aby byl uložený trest vykonatelný a aby bylo možné řádně posoudit, zda byly stanovené přiměřené omezení, povinnosti a ostatní podmínky ze strany odsouzeného řádně dodržovány.¹⁶³

¹⁶⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 241. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁶¹ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 961. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁶² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 242. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁶³ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1057. ISBN 978-80-7400-428-5.

Tomuto dohledu je podmíněně odsouzený vystaven v průběhu celé zkušební doby podmíněného odsouzení s dohledem.¹⁶⁴

Poté, co rozsudek o odsouzení k podmíněnému trestu odnětí svobody s dohledem nabyde právní moci, soud formou opatření pověří probačního úředníka, jehož úkolem je sledovat chování pachatele a hlídat skutečnost, zda dodržuje uložené omezení a povinnosti způsobem stanoveným zvláštním zákonem. Probační úředník se určuje podle toho, kde má odsouzený bydliště nebo pracoviště. Pokud to vyžaduje povaha věci, soud může požádat o spolupůsobení orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů a další orgány, instituce a osoby.¹⁶⁵

Jak již bylo zmíněno, při podmíněném trestu odnětí svobody s dohledem hraje důležitou roli probační úředník PMS. Pokud to vyžadují okolnosti případu nebo osoba odsouzeného, může soud konkretizaci podmínek výkonu dohledu přenést právě na probačního úředníka. V případě, že nejsou meze jeho činnosti vymezeny zákonem, musí je soud stanovit ve výroku rozsudku. Takto stanovené přiměřené povinnosti, omezení a podmínky výkonu dohledu musí probační úředník promítnout do probačního dohledového plánu, který vytváří individuálně pro podmíněně odsouzeného.¹⁶⁶

Podmíněně odsouzený, kterému je nařízen dohled je povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví a zároveň se řídit a plnit probační plán dohledu. Je povinen probačního úředníka navštěvovat a informovat o důležitých okolnostech.¹⁶⁷

Stejně jako u prostého podmíněného odsouzení, i rozhodnutí o podmíněném trestu odnětí svobody s dohledem může být uloženo formou

¹⁶⁴ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 962. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁶⁵ § 330a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹⁶⁶ SVÁČEK, J., SOTOLÁŘ, J. *Městský soud v Praze: K nedovolenému nakládání s omamnými a psychotropními látkami*. Trestněprávní revue, č. 1/2002. Online. Praha, 2002. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=niuwexzsgaydex3uojptcx3tl4zdk&groupIndex=10&rowIndex=0&refSource=search>. [citováno 2024-02-27]

¹⁶⁷ § 50 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

trestního příkazu. Délka samotného trestu odnětí svobody v takovém případě nesmí převyšovat dobu jednoho roku.¹⁶⁸

Tuto forma trestu lze využít i u mladistvého pachatele, kde je možnost jeho aplikace přípustnější u širšího okruhu provinění, protože u mladistvých se trestní sazby trestních opatření odnětí svobody snižují na základě zákona o soudních věcech mládeže.¹⁶⁹

9.1. Zkušební doba

V mnoha směrech je zkušební doba u podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem stejná, jako zkušební doba u prostého podmíněného odsouzení (viz. kapitola 9). Také může být stanovena v rozpětí jeden rok až pět let a její běh počíná právní mocí rozsudku.¹⁷⁰

Jediný rozdíl můžeme spatřovat v tom, že smyslem zkušební doby u podmíněného odsouzení s dohledem je kromě sledování toho, zda podmíněně odsouzený vede řádný život, plní uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti nebo zda odčiní nemajetkovou újmu a vydá bezdůvodné obohacení podle svých sil, také samotný výkon uloženého dohledu. Proto je důležité zvolit délku zkušební doby tak, aby byl dostatečně dlouhý časový prostor k realizaci účelu vysloveného dohledu.¹⁷¹ Základní povinností podmíněně odsouzeného, kterému byl stanoven dohled, je vést řádný život a plnit povinnosti vyplývající z dohledu.¹⁷²

Ze strany probačního úředníka by mělo docházet ve zkušební době ke kontrole plnění uložených podmínek a jednak by měl poskytnout součinnost podmíněně odsouzenému ve formě pomoci, aby vyhověl těmto uloženým podmínkám.

¹⁶⁸ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 962. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1056. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁷⁰ § 85 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

¹⁷¹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1060. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁷² ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 963. ISBN 978-80-7400-807-8.

9.2. Rozhodnutí o podmíněném odsouzení s dohledem

Rozhodnutí o ukončení podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem je prakticky shodné jako u běžného podmíněného odsouzení. Způsob ukončení je upraven v ustanovení § 86 TZ, které stanovuje, že rozhodnutí o podmíněném odsouzení s dohledem může skončit osvědčením odsouzeného, ponecháním podmíněného odsouzení s dohledem v platnosti nebo nařízením výkonu trestu odnětí svobody. Soud musí následně vyhodnotit, zda toto opatření splnilo svůj záměr, tedy zda hrozba výkonu TOS v kombinaci s dohledem vedla pachatele k životu v souladu s právem.¹⁷³

10. Dohled

Dohled je jednou ze součástí pojmu probace v širším smyslu, který je vymezen v § 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.¹⁷⁴ Je spojením prvku kontroly a prvku pomoci a obligatorně jej vykonává probační úředník. Institut dohledu se využívá nejen u podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, ale také při ponechání prostého podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody v platnosti za současného uložení dohledu.¹⁷⁵

Co si představit pod samotným pojmem dohled? § 49 TZ definuje dohled jako pravidelný osobní kontakt mezi pachatelem a probačním úředníkem, kteří společně vytvářejí a realizují probační plán dohledu během zkušební doby. Zároveň probační úředník kontroluje dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo které vyplývají ze zákona.

Vždy je důležité zajistit vyvážené využití všech zmíněných prvků. Poměr mezi nimi se odvíjí od konkrétních okolností daného případu, včetně obsahu probačního plánu dohledu, nařízených podmínek a povinností, osobních,

¹⁷³ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 965. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁷⁴ TOMÁŠEK, Jan.; DIBLÍKOVÁ, Simona. a SCHEINOST, Miroslav. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 19. ISBN 978-80-7338-163-9.

¹⁷⁵ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 733. ISBN 978-80-7400-807-8.

rodinných, sociálních a jiných okolností pachatele apod. Tento poměr je také určen konkrétním rozhodnutím probačního pracovníka.¹⁷⁶

Účelem dohledu, jakožto specifického způsobu zacházení s pachatelem, je sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snižování možného opakování trestné činnosti. Z hlediska prvku pomoci, je účelem dohledu zejména odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.¹⁷⁷

Na základě tzv. poučení o výkonu dohledu, probační úředník poučí podmíněně odsouzeného o svých právech a povinnostech, ale zároveň ho informuje i o svých oprávněních a povinnostech, jako je například spolupráce s policií v průběhu dohledu nebo o svých kontaktech s poškozenými.¹⁷⁸

K osobnímu setkání podmíněně odsouzeného a probačního úředníka primárně dochází ve středisku Probační a mediální služby, ve kterém probační úředník působí. Výjimečně však může takové setkání probíhat i v bydlišti podmíněně odsouzeného, na pracovišti, ve škole, v níž studuje nebo na místech realizace resocializačního či terapeutického kurzu, kterých se pachatel účastní.¹⁷⁹ Dohled tedy nemůže být vykonáván na dálku nebo zprostředkovaně přes třetí osobu.¹⁸⁰

Vykonávaná kontrola by měla být zásadně intenzivnější a podrobnější. Probační úředník by měl průběžně vyhodnocovat všechny rizikové faktory, které ohrožují řádný život pachatele. Těmito faktory může například být požívání alkoholických nápojů, zneužívání drog či vyhýbaní se plnění zákonných

¹⁷⁶ TOMÁŠEK, Jan.; DIBLÍKOVÁ, Simona. a SCHEINOST, Miroslav. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 20. ISBN 978-80-7338-163-9.

¹⁷⁷ § 49 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

¹⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 681. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁷⁹ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 735. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁸⁰ TOMÁŠEK, Jan.; DIBLÍKOVÁ, Simona. a SCHEINOST, Miroslav. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 20. ISBN 978-80-7338-163-9.

povinností. Aby provádění kontroly mělo efektivnější význam, zákon ukládá určité povinnosti jak pachateli, tak i probačnímu úředníkovi.¹⁸¹

U mladistvého pachatele se bude vycházet ze ZSVM, který dohled vykonávaný probačním úředníkem coby samostatné výchovné opatření definuje jako: „*Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.*“¹⁸²

10.1. Probační plán dohledu

Probační plán dohledu je klíčovým dokumentem pro hodnocení průběhu dohledu a slouží k individuální specifikaci obsahu dohledu a toho, jakou bude mít podobu společně s přesným vymezením povinností odsouzeného. Pro pachatele je specifickým návodem, jak má postupovat při plnění uložených povinností a omezení.¹⁸³

Do samotné přípravy probačního plánu je vhodnější zapojit podmíněně odsouzeného, než mu plán pouze jednostranně předložit. Vychází se totiž z toho, že k dosažení cílů dohledu je potřebná motivace samotného pachatele, čímž se může brát aktivní spolupráce jako přínosná.¹⁸⁴ Pokud odsouzený odmítne spolupráci při vytváření plánu, neznamená to překážku pro jeho vytvoření a ani tím odsouzený neporušuje povinnost spolupracovat s probačním úředníkem podle tohoto plánu.¹⁸⁵ Pro jeho sestavení je nutné zmapovat a vyhodnotit rizika a potřeby daného pachatele, zohlednit aktuální životní situaci

¹⁸¹ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 735 – 736. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁸² § 16 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

¹⁸³ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 738. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁸⁴ TOMÁŠEK, Jan.; DIBLÍKOVÁ, Simona. a SCHEINOST, Miroslav. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 20. ISBN 978-80-7338-163-9.

¹⁸⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 411. ISBN 978-80-87576-93-9.

odsouzeného a problémy, které jej vedly k páčání trestné činnosti. Poté, co probační úředník zjistí podrobné informace o podmíněně odsouzeném, navrhne konkrétní opatření, která ve svém důsledku snižují riziko recidivy. Takto navržené opatření se promítnou do probačního plánu dohledu.¹⁸⁶

Maximální délka probačního plánu dohledu je jeden rok a probační úředník ho tak musí pravidelně aktualizovat s přihlédnutím k výsledkům dohledu, k osobním, rodinným a jiným poměrům odsouzeného.¹⁸⁷

V probačním plánu dohledu podmíněně odsouzený najde veškeré informace týkající se uloženého dohledu na jednom místě. Jeho obsahem jsou například informace týkající se časového vymezení probačního dohledu, stanovené povinnosti podmíněně odsouzeného nebo vymezené konkrétní cíle, kterých má být probačním dohledem dosaženo.¹⁸⁸

10.2. Povinnosti podmíněně odsouzeného

Aby uložený dohled plnil svůj cíl a podmíněně odsouzený se tak ve výkonu podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem osvědčil, TZ v § 50 stanovuje určité povinnosti vyplývající z vykonávaného dohledu. Provádí tím ústavní zásadu legální licence, podle níž nikdo nesmí být nucen činit to, co zákon neukládá, a zásadu podle níž povinnosti lze ukládat jen na základě zákona a v jeho mezích. Můžeme říct, že se jedná o jakýsi zákonný limit pro ukládání povinností v rámci dohledu.¹⁸⁹

Podmíněně odsouzený musí již od samého počátku výkonu dohledu spolupracovat s probačním úředníkem takovým způsobem, který mu probační úředník stanoví. Musí dodržovat všechny jeho výzvy a pokyny a zároveň musí

¹⁸⁶ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 739. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁸⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 412. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁸⁸ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 740 – 741. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁸⁹ TOMÁŠEK, Jan.; DIBLÍKOVÁ, Simona. a SCHEINOST, Miroslav. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 20. ISBN 978-80-7338-163-9.

dodržovat všechny dílčí povinnosti, které jsou obsaženy v probačním plánu dohledu.¹⁹⁰

Aby byl dohled účinný, musí se v průběhu zkušební doby podmíněně odsouzený pravidelně dostavovat k probačnímu úředníkovi na konzultace a kontroly. Tyto lhůty na osobní setkávání stanovuje sám probační úředník, podle toho, jak uzná za vhodné. U každého případu je to hodně konkrétní. Na jednu stranu by tyto schůzky neměly být až přehnaně často, ale na druhou stranu ne s velkým časovým rozestupem, ideálně alespoň jednou za měsíc. Je samozřejmé, že na začátku výkonu dohledu budou v osobním kontaktu častěji. Probační úředník si může vyžádat návštěvu i mimo stanovené lhůty (tzv. ad hoc), v případě, když zjistí, že došlo například k porušení stanovených povinností.¹⁹¹

Podmíněně odsouzený má vůči probačnímu úředníkovi také informační povinnost. Musí ho informovat o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, kdyby náhodou došlo k nějakým změnám. Dále o tom, jak dodržuje stanovené přiměřené omezení a přiměřené povinnosti a další podstatné informace pro výkon dohledu.¹⁹² Všechny poskytnuté informace by měl probační úředník ověřit pomocí dostupných zdrojů, a tak si utvářet ucelený obraz o jeho chování ve zkušební době. Hlavně v případech, kdy vzniknou pochybnosti o pravdivosti či úplnosti informací poskytnutých pachatelem.¹⁹³

V neposlední řadě musí podmíněně odsouzený umožnit probačnímu úředníkovi vstup do svého obydlí. Probační úředník tak má možnost se seznámit

¹⁹⁰ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 738. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁹¹ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁹² ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 742. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁹³ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 694. ISBN 978-80-7400-428-5.

se zázemím a sociálním prostředím, kde odsouzený žije a zároveň blíže poznat členy rodiny.¹⁹⁴

10.3. Povinnosti a oprávnění probačního úředníka

Aby byl chod stanoveného dohledu plynulý, zákon stanovuje určité povinnosti a oprávnění také probačnímu úředníkovi. Ten vykonává činnost poradensko-výchovnou, která je spojena s poskytováním potřebné pomoci podmíněně odsouzenému, s jeho vedením řádného života bez konfliktu se zákonem, s řešením jeho životních problémů a vytvářením potřebného sociálního zázemí.¹⁹⁵

Hlavní činností, kterou probační úředník musí vykonávat je dohled nad podmíněně odsouzeným v souladu s probačním plánem dohledu. Nesmí se však na něj stoprocentně vázat, musí také předpokládat vznik situací, které v plánu uvedeny nejsou a umět na ně reagovat.¹⁹⁶

Po celou dobu dohledu musí být podmíněně odsouzenému nápomocen v jeho záležitostech a pomoci mu v jejich řešení. Mezi takovou pomoc můžeme brát vyhledávání programu pro léčbu drogové či jiné závislosti, rekvalifikačního programu nebo poskytnutí pomoci při řešení vážných rodinných záležitostí.¹⁹⁷ Do této formy pomoci se nevztahují čistě soukromé záležitosti pachatele, jako jsou např. hádky s partnerem nebo zklamání z prohry jeho oblíbeného fotbalového týmu. Pokud by však tyto aspekty měly velký vliv na jeho psychické zdraví, je samozřejmé, že mu probační úředník nápomocen bude a zprostředkuje sezení u vhodného odborníka z psychologie.¹⁹⁸

Nejen, že probační úředník musí plnit pokyny předsedy senátu, který dohled stanovil, ale má vůči němu také informační povinnost. Pokud dojde

¹⁹⁴ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 742. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 693. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁹⁶ ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 745. ISBN 978-80-7400-807-8.

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 745.

¹⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 707. ISBN 978-80-7400-428-5.

k situaci, kdy podmíněně odsouzený závažným způsobem nebo opakovaně porušil podmínky dohledu, probační úředník to musí bez zbytečného odkladu nahlásit předsedovi senátu. V případě, že se bude jednat o méně závažné porušení stanovených podmínek, může probační úředník prvně upozornit odsouzeného na nedostatky a poučit ho, že v případě opakování nebo eskalování takového chování bude informovat soud.¹⁹⁹ Takové porušení podmínek může zjistit buď sám vlastní kontrolou, ze sdělení pachatele nebo ze zprávy státní či městské policie, popřípadě ze sdělení příslušného orgánu.²⁰⁰ Zákon přímo nestanovuje, jakým způsobem má probační úředník informovat soud, ale předpokládá se, že tak učiní písemně, ústně nebo v elektronické podobě. Případně může využít další formy podání podle § 59 TrŘ.²⁰¹

Probační úředník má za úkol v průběhu dohledu zpracovávat minimálně každých 6 měsíců zprávu o průběhu výkonu dohledu, kterou následně odevzdá soudu. Ve zprávě popíše, jak funguje spolupráce s podmíněně odsouzeným, zda dohled probíhá v pořádku a zhodnotí, jak se daří plnit vytyčené cíle v probačním plánu.²⁰² Zpráva by měla soudu poskytnout podklad, zda nepřichází v úvahu rozhodnutí o zpřísnění trestu.

¹⁹⁹ TOMÁŠEK, Jan.; DIBLÍKOVÁ, Simona. a SCHEINOST, Miroslav. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 21. ISBN 978-80-7338-163-9.

²⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 708. ISBN 978-80-7400-428-5.

²⁰¹ § 59 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

²⁰² § 51 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů.

11. Komparace s právní úpravou Finska

Trestní zákoník Finska, finsky „Rikoslaki“, pod číslem 39/1889 je základní právní dokument, který stanovuje trestní odpovědnost a tresty za různé trestné činy. Stejně jako v České republice je jeho cílem ochrana práv občanů, ochrana majetku a veřejného zájmu, a zajištění spravedlnosti prostřednictvím přiměřených trestů pro pachatele trestných činů.

Podle trestního zákoníku se druhy trestů dělí na obecné a zvláštní. Mezi běžné druhy trestů ve Finsku patří pokuta za přestupek, pokuta, podmíněný trest odnětí svobody, veřejně prospěšné práce, trest odnětí svobody s dozorem (dozorčí trest) a absolutní (nepodmíněný) trest odnětí svobody. Mezi zvláštní druhy trestů patří například tresty pro mladistvé. Obecně prospěšné práce se z hlediska závažnosti řadí mezi podmíněný trest odnětí svobody a trest s dozorem. Finsko se snaží rozšiřovat používání alternativních trestů, protože je to pro společnost více ekonomické a počet vězňů tak zůstává pod kontrolou.²⁰³

Hlavní zásadou při ukládání trestu je přiměřenost mezi závažností trestného činu a přísností sankcí. Finsko dodržuje proces adhezního systému v plném smyslu. Proto je rozhodnutí o trestech zpravidla doprovázeno rozhodnutím o odškodnění. Příkazy jsou vydávány na základě odpovědnosti za delikty. Přesto je možné, že odškodnění, zejména učiněné dobrovolně hned po činu, může také sloužit jako argument pro soudy, aby ustoupily od dalšího trestání. Ve Finsku není mediace součástí sankčního systému, i když působí v úzkém spojení s policií a státním zástupcem.²⁰⁴

Výkon trestních sankcí spadá do správní oblasti Ministerstva spravedlnosti. Praktickou práci v rámci výkonu alternativních trestů a trestů odnětí svobody vykonává zvláštní resort ministerstva, Trestní úřad, rozdělený na Vězeňskou službu a Probační službu. Probační služba má na starosti alternativní tresty, které zahrnují výkon obecně prospěšných prací, tresty pro mladistvé, dohled nad

²⁰³ MINILEX LAKIA HELPOMMIN. *Lakieto – Rikoslaki ja rangaistuslajit*. Online. Minilex © 2015-2024. Dostupné z: <https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-rangaistuslajit>. [citováno 2024-02-27].

²⁰⁴ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio. *Imprisonment and Penal Policy in Finland*. Online. SCANDINAVIAN STUDIES IN LAW © 1999-2012, s. 337. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Lappi-Seppala_2012.pdf. [cit. 2024-02-27].

podmíněně odsouzenými mladistvými pachateli a podmíněně propuštěnými vězni.²⁰⁵

11.1. Podmíněný trest odnětí svobody – „Ehdollinen vankeus“

Podmíněný trest odnětí svobody byl ve Finsku zaveden zákonem č. 44/1918 "Laki ehdollisesta vankeudesta", v překladu zákon o podmíněném trestu odnětí svobody. Podmíněné odsouzení bylo zavedeno jako kompromis, protože nepodmíněné tresty odnětí svobody způsobily příležitostným zločincům a společnosti více škody než užítku, ale na druhou stranu nemohl zločin zůstat zcela nepotrestán. Podle tohoto zákona měl být podmíněný trest použit pouze pro dočasné zločince, o který se dalo předpokládat, že se napraví bez trestu ve věznicí. V zákoně byl rozsah použití podmíněného trestu stanoven na trest odnětí svobody nebo nápravné tresty v maximální délce jednoho roku. Zkušební doba byla stanovena minimálně na 2 roky a maximálně na 5 let.²⁰⁶

Nový zákon o podmíněném odsouzení byl přijat v roce 1976 pod názvem 135/1976 "Laki ehdollisesta rangaistuksesta". Novinku, kterou tato novela přinesla bylo zavedení doplňkové, vedlejší pokuty. Zákon stanovoval, že lze odložit dvouletý trest odnětí svobody nebo peněžitý trest za jeden nebo více trestných činů, pokud zachování obecné zákonnosti nevyžaduje nepodmíněný trest. Došlo ke snížení zkušební doby ze dvou až pěti let na jeden rok až tři roky a její lhůta začíná běžet vyhlášením nebo vynesením rozsudku obsahujícího podmíněný trest.²⁰⁷

Poslední legislativní úprava institutu podmíněného odsouzení nastala v roce 2000, kdy došlo ke zrušení zákona č. 135/1976 a všechny ustanovení

²⁰⁵ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio. *Imprisonment and Penal Policy in Finland*. Online. SCANDINAVIAN STUDIES IN LAW © 1999-2012, s. 338. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Lappi-Seppala_2012.pdf. [citováno 2024-02-27].

²⁰⁶ LESONEN, Henri. *EHDOLLISTA JOS MAHDOLLISTA – EHDOLLISEN RANGAISTUKSEN KEHITYSVAIHEET*. Online, Pro gradu – tutkielma. Rikosoikeus, 2014, s. 14 – 15. Dostupné z: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60144/Lesonen.Henri.pdf?sequence=2&isAlloWed=y>. [citováno 2024-02-28].

²⁰⁷ LESONEN, Henri. *EHDOLLISTA JOS MAHDOLLISTA – EHDOLLISEN RANGAISTUKSEN KEHITYSVAIHEET*. Online, Pro gradu -tutkielma. Rikosoikeus, 2014, s. 30 – 31. Dostupné z: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60144/Lesonen.Henri.pdf?sequence=2&isAlloWed=y>. [citováno 2024-02-28].

o podmíněném trestu odnětí svobody byla převedena do trestního zákoníku. Toto nové doplnění trestního zákoníku bylo přijato v roce 2001 a celý institut podmíněného odsouzení tak najdeme v hlavě 2b § 3 – 5. V roce 2003 ještě došlo ke zrušení § 1 a 2, které se týkaly volby mezi nepodmíněným a podmíněným odnětím svobody a doprovodných následků podmíněného odsouzení a odpovídající ustanovení byla převzata jako § 9 a 10 hlavy 6. Tato novela nově přinesla přidání obecně prospěšných prací jako vedlejšího trestu k podmíněnému odsouzení, kdyby se mělo za to, že samotné podmíněné odnětí svobody je samo o sobě nedostatečným trestem.²⁰⁸

11.2. Podmínky uložení

Podmíněným trestem odnětí svobody se rozumí odsouzení pachatele k trestu odnětí svobody, jehož výkon se odloží na zkušební dobu. Zkušební doba ve Finsku je poměrně kratší než u nás, její rozpětí je nejméně jeden rok a nejvýše tři roky. Zkušební doba začíná vyhlášením nebo vydáním rozsudku. Podmíněně odsouzený bude v souvislosti s vyhlášením nebo vydáním rozsudku vyrozuměn o datu konce zkušební doby a o důvodech, pro které lze nařídit výkon trestu.²⁰⁹

Podmíněně lze odložit trest odnětí svobody v délce nejvýše dvou let, pokud závažnost činu, zavinění pachatele projevené na činu nebo předchozí odsouzení pachatele nevyžadují nepodmíněný trest odnětí svobody.²¹⁰ Mezi takové tresty může patřit například těžké ublížení na zdraví nebo zpronevěra. U trestů odnětí svobody kratších, než dva roky by měl být hlavním pravidlem uložit podmíněný trest odnětí svobody.²¹¹

Pokud pachatel spáchal svůj první přestupek, v nejčastějších případech mu tak bude uložen podmíněný trest odnětí svobody. Mladý věk pachatele

²⁰⁸ LESONEN, Henri. *EHDOLLISTA JOS MAHDOLLISTA – EHDOLLISEN RANGAISTUKSEN KEHITYSVAIHEET*. Online, Pro gradu -tutkielma. Rikosoikeus, 2014, s. 50 – 51. Dostupné z: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60144/Lesonen.Henri.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. [citováno 2024-02-28].

²⁰⁹ Hlava 2b § 3 - 4 zákona č. 39/1889, Rikoslaki. Online. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L2b>. [citováno 2024-02-28].

²¹⁰ Hlava 6 § 9 odst. 1 zákona č. 39/1889, Rikoslaki. Online. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L2b>. [citováno 2024-02-28].

²¹¹ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio. *Imprisonment and Penal Policy in Finland*. Online. SCANDINAVIAN STUDIES IN LAW © 1999-2012, s. 335. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Lappi-Seppala_2012.pdf. [citováno 2024-02-27].

je také argument pro uložení podmíněného trestu odnětí svobody. Často se stává, že závažnosti trestného činu je kladena větší váha a trest je udělen bez podmínek, i když se jedná o prvotního nebo mladého pachatele.²¹²

V některých případech se podmíněný trest odnětí svobody nepovažuje za dostatečný trest a soud tak může uložit vedlejší sankce k jeho zpřísnění. Mezi tyto sankce patří peněžitý trest, obecně prospěšné práce a u těch, kdo spáchali trestný čin do věku 21 let, dohled.²¹³

11.2.1. Vedlejší pokuta

Pokuta uložená vedle podmíněného odsouzení se nazývá doprovodná, dodatečná pokuta. Ve Finsku se pokuty ukládají jako denní pokuty. V tomto systému je počet denních pokut stanoven na základě závažnosti přestupku, přičemž výše denní pokuty závisí na finanční situaci pachatele. Výše denní pokuty se rovná zhruba polovině denního příjmu pachatele po zdanění. Počet denních pokut se pohybuje mezi 1 a 120. Není-li pokuta zaplácena, může být přeměněna na trest odnětí svobody. Dvě denní pokuty odpovídají jednomu dni odnětí svobody. Tato možnost je často využívána při řízení pod vlivem alkoholu.²¹⁴

11.2.2. Komunitní služby

Obecně prospěšné práce lze použít jako vedlejší trest, pokud je uložený podmíněný trest odnětí svobody delší než jeden rok. V praxi se obecně prospěšné práce ukládají jako dodatečný trest za relativně závažné trestné činy. Soud může uložit nejméně 14 a nejvýše 120 hodin obecně prospěšných prací.²¹⁵

²¹² MINILEX LAKIA HELPOMMIN. *Lakitiето – Ehdollinen vankeus*. Online. Minilex © 2015-2024 Dostupné z: <https://www.minilex.fi/a/ehdollinen-vankeus>. [citováno 2024-02-27].

²¹³ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio. *Imprisonment and Penal Policy in Finland*. Online. SCANDINAVIAN STUDIES IN LAW © 1999-2012, s. 335. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Lappi-Seppala_2012.pdf. [citováno 2024-02-27].

²¹⁴ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio. *Imprisonment and Penal Policy in Finland*. Online. SCANDINAVIAN STUDIES IN LAW © 1999-2012, s. 336. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Lappi-Seppala_2012.pdf. [citováno 2024-02-27].

²¹⁵ Hlava 6 § 10 odst. 1 zákona č. 39/1889, Rikoslaki. Online. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L2b>. [citováno 2024-02-28].

11.2.3. Dohled

Osoba, která spáchala trestný čin do věku 21 let, může být vedle podmíněného trestu odnětí svobody odsouzena i k probačnímu dohledu. Dohled trvá jeden rok a tři měsíce a jejím základem je obvykle prevence nových trestných činů a podpora sociálního přežití. Potřeba dohledu bude stanovena v samostatném osobním šetření. Šetření zjišťuje životní situaci mladistvého, zaujímá stanovisko k dohledu spojeného s podmíněným trestem odnětí svobody a vyhodnocuje dopad různých možností sankcí na situaci mladého člověka.²¹⁶

Dohled lze doporučit, pokud by mohl zlepšit současnou situaci a každodenní život podmíněně odsouzeného a zabránit mu v páchání nových trestných činů. Podmíněně odsouzený je povinen docházet na pravidelné schůzky do probační kanceláře. Na začátku dohledu je přidělen podmíněně odsouzenému osobní probační úředník, který mu zašle pozvánku na první společnou schůzku. Pokud se jedná o pachatele mladšího 18 let, probační úřad také kontaktuje opatrovníky. Během schůzky sestaví společně plán výkonu trestu, který obsahuje cíle a metody supervize. Dohled může obsahovat také různé úkoly, programy a diskuse o různých tématech. Cílem schůzek je podpořit podmíněně odsouzený, aby odsouzený žil bez kriminality, zlepšil své schopnosti žít jako součást společnosti a prolomil možný cyklus sociálního vyloučení.²¹⁷

Při schůzkách s probačním úředníkem musí být podmíněně odsouzený střízlivý. Může být podroben dechové zkoušce, odběru slin nebo moči. Pokud schůzku zmešká, musí to neprodleně nahlásit probačnímu úředníkovi a sdělit přijatelný důvod, proč se tak stalo. Pokud tak neučiní, může probační úředník požádat policii, aby ho přivedla. V případě opakovaného porušování podmínek dohledu, může probační úředník upozornit státního zástupce a v důsledku toho může soud prodloužit dobu dohledu o 6 měsíců nebo uložit 4 – 14 dnů odnětí svobody.²¹⁸

²¹⁶ MINILEX LAKIA HELPOMMIN. *Ehdollinen vankeus ja valvonta*. Online. Minilex © 2015-2024 Dostupné z: <https://www.minilex.fi/a/ehdollinen-vankeus-ja-valvonta>. [citováno 2024-02-27].

²¹⁷ RISE. RIKOSSEURAAMUSLAITOS. *Ehdollisen vankeuden valvonta*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/yhdyskuntaseuraamustasuorittavalle/yhdyskuntaseuraamukset/ehdollisenvankeudenvalvonta.html>. [citováno 2024-02-28].

²¹⁸ RISE. RIKOSSEURAAMUSLAITOS. *Ehdollisen vankeuden valvonta*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/yhdyskuntaseuraamustasuorittavalle/yhdyskuntaseuraamukset/ehdollisenvankeudenvalvonta.html>. [citováno 2024-02-28].

Doba dohledu uvedená v hlavě 6 odst. 10 trestního zákoníku začíná běžet, když odsouzený udělí souhlas se zahájením výkonu dohledu nebo po nabytí právní moci rozsudku ohledně výkonu dohledu. Doba dohledu končí nejpozději uplynutím zkušební doby podmíněného odnětí svobody. Trestní úřad může dohled ukončit i na žádost dozorce, pokud se odsouzený po dobu dozoru v délce nejméně šesti měsíců choval bezúhonně a je důvod se domnívat, že pokračování dozoru není nutné.²¹⁹

11.3. Výkon podmíněného trestu odnětí svobody

Podmíněný trest odnětí svobody zaniká, pokud není nařízen jeho výkon v důsledku trestného činu spáchaného ve zkušební době. V podstatě se jedná o takovou formu osvědčení pachatele, stejně jako u nás.²²⁰

Soud může nařídit výkon podmíněného trestu odnětí svobody, spáchá-li odsouzený ve zkušební době trestný čin směřující k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a obvinění z tohoto trestného činu je vzneseno do jednoho roku od skončení zkušební doby. V takovém případě se za nový trestný čin spáchaný ve zkušební době uloží společný trest odnětí svobody nepodmíněně nebo souhrnný trest, který pokryje trest, který má být vykonán, a trest, který má být uložen za nový trestný čin spáchaný ve zkušební době. Soud může také nařídit výkon podmíněného odnětí svobody jen zčásti, přičemž v takovém případě zůstává zbytek trestu nadále podmíněný s výhradou dříve stanovené zkušební doby.²²¹

²¹⁹ RISE. RIKOSSEURAAMUSLAITOS. *Ehdollisen vankeuden valvonta*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/yhdyskuntaseuraamustasuorittavalle/yhdyskuntaseuraamukset/ehdollisenvankeudenvolvonta.html>. [citováno 2024-02-28].

²²⁰ Hlava 2b § 3 odst. 2 odst. 1 zákona č. 39/1889, Rikoslaki. Online. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L2b>. [citováno 2024-02-28].

²²¹ Hlava 2b § 5 odst. 1 zákona č. 39/1889, Rikoslaki. Online. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L2b>. [citováno 2024-02-28].

12. Komparace s právní úpravou Slovenska

Jako druhou zemi pro komparaci právní úpravy jsem zvolila Slovenskou republiku. Je to z toho důvodu, protože je nám Slovensko svou právní úpravou nejbližší. Základními právními předpisy v oblasti trestního práva je zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon a zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. Podmíněný trest odnětí svobody a podmíněný trest odnětí svobody s dohledem je upraven v § 49 až § 52 trestného zákona a § 418 až § 420 trestného poriadku.

Stejně jako u nás, ani na Slovensku nenajdeme podmíněný trest odnětí svobody v taxativním výčtu druhu trestů. Také se jedná o alternativní variantu trestu odnětí svobody. V mnoha směrech je úprava institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody stejná jako v České republice. Najdeme však několik výjimek, díky kterým se odlišují.

První rozdíl oproti naší právní úpravě najdeme v tom, že na Slovensku může soud na základě § 49 Trestného zákona podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, který nepřevyšuje dva roky a podle § 51 Trestného zákona může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující tři roky, pokud zároveň vysloví nad odsouzeným dohled.²²² U nás je tato hranice u obou variant trestů stejná a vztahuje se na tresty odnětí svobody, které nepřevyšují tři léta. Soud může rozhodnout a podmíněně odložit trest odnětí svobody, pokud má důvodně za to, že k zajištění ochrany společnosti a nápravě pachatele výkon trestu odnětí svobody není nezbytný. Nebo v druhém případě může být rozhodnuto o uložení podmíněného odsouzení s probačním dohledem v případě, kdy soud přijme záruku za nápravu pachatele, pokud se dá předpokládat, že není nutné k dosažení účelu trestu uložit nepodmíněný trest odnětí svobody.²²³

Zkušební doba má stejnou povahu jako v českém právní úpravě. Může být uložena v rozpětí jeden rok až pět let a v jejím průběhu může soud primárně

²²² § 49 odst. 1 a § 51 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>. [citováno 2024-03-02].

²²³ MEDELSKÝ, Jozef. *Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom*. Online. Slovenská republika: Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva, s. 3. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/MedelskyJozef.pdf. [citováno 2024-03-02].

pachateli uložit povinnosti podle svých schopností nahradit škodu způsobenou trestným činem, zaplatit dluh nebo zameškané výživné. Popřípadě může využít dalších přiměřených omezení a přiměřených povinností.²²⁴

Při uložení podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem automaticky soud ukládá odsouzenému přiměřené omezení a přiměřené povinnosti na základě § 51 odst. 3 a 4 Trestného zákona. Mezi takové omezení a povinnosti patří například zákaz stětávání se s osobami, které mají na pachatele negativní vliv, byly jeho spolupachateli nebo účastníky na trestném činu. Dále může být pachateli zakázán kontakt s určenou osobu v jakékoliv formě včetně kontaktování prostřednictvím elektronické komunikační služby nebo jinými obdobnými prostředky. V oblasti příkazů může být nařízeno odsouzenému, aby se nepřibližoval k určité osobě na vzdálenost menší jako pár metrů a nezdržoval se v blízkosti obydlí určené osoby nebo v určitém místě, kde se tato osoba zdržuje. Dále aby se vystěhoval z bytu nebo domu, ve kterém se neoprávněně zdržuje nebo který protiprávně obsadil, podrobil se ve zkušební době psychoterapii nebo jiného psychologického poradenství. Soud může také nařídit, aby se dostavil ve stanovené době na příslušný útvar Policejního sboru určený podle místa pobytu, v odůvodněných případech i opakovaně.²²⁵ Samozřejmě může být případně využito i jiných omezení a povinností, které nejsou v Trestném zákoníku taxativně vymezeny.²²⁶ Tento způsob přiměřených omezení a přiměřených povinností mi přijde na Slovensku lépe propracovaný než u nás.

Na základně slovenské právní úpravy může soud rozhodnout o podmíněném odsouzení třemi způsoby. Tyto způsoby jsou stejné jako u nás a tím je osvědčení odsouzeného, ponechání probačního dohledu v platnosti nebo nařízení nepodmínečného trestu odnětí svobody.²²⁷ U fikce osvědčení

²²⁴ § 50 odst. 1 a 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>. [citováno 2024-03-02].

²²⁵ § 51 odst. 3 a 4 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>. [citováno 2024-03-02].

²²⁶ MEDELSKÝ, Jozef. *Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom*. Online. Slovenská republika: Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva. s. 4. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravniaalternativy/MedelskyJozef.pdf. [citováno 2024-03-02].

²²⁷ § 50 odst. 4 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>. [citováno 2024-03-02].

odsouzeného to má Slovensko rozdílné, více propracované do detailu. Na základě českého TZ může dojít k fikci osvědčení se v případě, kdy soud do jednoho roku od skončení zkušební doby neučiní rozhodnutí o způsobu ukončení podmíněného odsouzení, aniž by na tom odsouzený nesl vinu. V tomto bodě se slovenská a česká právní úprava shoduje. Slovensko má však toto ustanovení rozšířeno o možnost vzniku fikce osvědčení podmíněně odsouzeného i v situaci, jestliže soud do dvou let nerozhodl o způsobu ukončení podmíněného odsouzení, aniž by na tom měl odsouzený vinu v případě, že se proti němu vede v této lhůtě trestní stíhání pro jiný trestný čin spáchaný ve zkušební době.²²⁸ Na odsouzené se poté hledí jako by nikdy nebyl odsouzen.

Kontrolu nad podmíněně odsouzeným vykonává probační a mediační úředník, který je zařazený jako pomocná osoba v ustanovení § 25 zákona č. 301/2005 Z. z. trestný poriadok. Probační a mediační úředník plní úlohy probace a mediace. Blíže se tomuto druhu služby věnuje zákon č. 550/2003 Z.z. o probačních a mediačních úřednících, který pod pojmem probace v oblasti institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody rozumí organizování a výkon dohledu nad odsouzeným, kontrolu plnění uložených povinností a omezení a pomáhání odsouzenému v průběhu zkušební doby. Probační dohled je vykonáván probačním a mediačním úředníkem fyzicky. Není však vyloučeno použití technické kontroly prostřednictvím technických aparátů, které mohou tuto činnost probačnímu úředníkovi ulehčit.²²⁹ Za tímto účelem může být využito projektu ESMO, celým názvem elektronický systém monitoringu osob.²³⁰

²²⁸ § 50 odst. 6 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/60422/1/2>. [citováno 2024-03-02].

²²⁹ MEDELSKÝ, Jozef. *Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom*. Online. Slovenská republika: Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva, s. 4 – 5. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravniaalternativy/MedelskyJozef.pdf. [cit. 2024-03-02].

²³⁰ MSP – tiskový odbor. Právní prostor. *Rozhovor: Projekt elektronického monitoringu na Slovensku*. Online. 2015. © 1999–2024, ATLAS CONSULTING spol. s.r.o. člen skupiny ATLAS GROUP Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor>. [citováno 2024-03-02].

13. Aktuální právní úprava a návrhy de lege ferenda

Současnou právní úpravu týkající se institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody bych zhodnotila jako uspokojivou. Při zpracovávání této práce a hlubšího poznání tohoto tématu mám však pár připomínek, které by mohly přispět ke zlepšení podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody.

Trestní zákoník pojímá podmíněný trest odnětí svobody jako zvláštní variantu trestu odnětí svobody. Nenajdeme ho tak v taxativním výčtu druhů trestů v § 52 TZ. Opačně však o tomto trestu pojímá zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který má podmíněné odsouzení zařazené do taxativního výčtu druhů trestních opatření. Já osobně bych doporučovala zákonodárcům rozhodnout o podmíněném trestu odnětí svobody i podmíněném trestu odnětí svobody s dohledem jako o samostatném druhu trestu. K tomuto názoru se přikláním z toho důvodu, protože podmíněné odsouzení vykazuje všechny podstatné znaky samostatného trestu a od nepodmíněného trestu se v mnoha okolnostech odlišuje. Už jen třeba tím, že je vykonáván na svobodě, nikoli v nápravném zařízení a odsouzený je tak vázán jinými omezeními a povinnostmi. Přeci jenom se jedná o alternativní druh trestu, který má motivační a preventivní funkci. Proto by se měl od nepodmíněného trestu odnětí svobody výrazně odlišovat.

Od výše uvedeného se dostáváme rovnou k přiměřeným omezením a přiměřeným povinnostem. V této oblasti bych doporučovala zákonodárcům se inspirovat právní úpravou na Slovensku. Nejen že Trestný zákon vymezuje přesně stanovené přiměřené omezení a povinnosti, které musí být při uložení podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem dodrženy, ale zároveň ve svém výčtu stanovuje takové přiměřené omezení a povinnosti, které v českém trestním právu nenajdeme, ale jejich zavedení by bylo vhodné. Jedná se zejména o nařízení odsouzenému, aby se nepřibližoval k určité osobě na vzdálenost menší jako pár metrů nebo se nezdržoval v blízkosti obydlí určené osoby. Dále aby se odsouzený vystěhoval z bytu nebo domu, ve kterém se neoprávněně zdržuje nebo který protiprávně obsadil. Tento druh přiměřených

omezení a přiměřených povinností mi přijde vhodný, už jen z hlediska větší ochrany oběti trestných činů a větší přísnosti uloženého trestu.

Novelou trestního zákoníku č. 220/2021 Sb. došlo ke vkladu nových paragrafů, konkrétně § 82a a § 85a na základě kterých se připouští zrušit přiměřené omezení, přiměřené povinnosti nebo výchovné opatření, pokud lze očekávat, že odsouzený povede řádný život i bez nich. Nejdříve lze takto rozhodnout po šesti měsících zkušební doby.²³¹

Nějaké výhrady bych si našla také u zkušební doby. Zkušební doba může být uložena v rozpětí jednoho roku až pěti let. Zavedením možnosti ponechat podmíněně odsouzení k odnětí svobody v platnosti je možnost tuto dobu prodloužit, ale ne o více než zmíněných pět let. Nevýhoda tak vzniká u podmíněně odsouzených, kterým je stanovena zkušební doba v plné výši a její prodloužení již není možné. Kvůli tomu u nich zaniká možnost využít ponechání podmíněného odsouzení v platnosti a jedinou zpřísnující možností je uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Z tohoto důvodu navrhuji, aby byla zavedena výjimka překročit maximální hranici zkušební doby u těch podmíněně odsouzených, na které se v rámci současné právní úpravy tato možnost nevztahuje.

Z pohledu právní úpravy institutu podmíněného odsouzení ve Finsku mi přijde inspirativní zejména dohled nad podmíněně odsouzeným. Nejen, že je lhůta dohledu ve Finsku kratší, ale také je možné ukončit dozor ještě před uplynutím doby, na kterou byl stanoven. Může tak být učiněno na žádost dozorce, pokud se odsouzený po dobu nejméně šesti měsíců chová bezúhonně a je tak důvod se domnívat, že dozor již není nutný. Proto bych navrhovala zařadit do českého trestního práva možnost uložit dohled na kratší dobu. Už jen z toho důvodu, že by tak došlo k odlehčení činnosti probačních úředníků a působilo by to na odsouzeného více motivačně. Byla by mu projevena větší důvěra a případně by si sám více věřil, že dokáže žít bez páchaní trestné činnosti.

²³¹ § 82a a § 85a, část druhá – Změna trestního zákoníku zákona č. 220/2021 Sb., změna zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

Závěr

Podmíněný trest odnětí svobody je poměrně často ukládaný trest v České republice. Jedná se o alternativní druh trestu, který se snaží napomoci uvolnění už tak přeplněných věznic. V tomto směru je trochu rozdílný přístup u mladistvého pachatele. Na všechny rozdíly je v textu práce vždy upozorněno. Cílem této diplomové práce bylo provést podrobný právní rozbor podmíněného trestu odnětí svobody jako samostatného druhu trestu v kontextu současné právní úpravy. Za účelem dosažení tohoto cíle je práce rozdělena do několika kapitol, které na sebe navazují tak, aby vytvářely ucelený pohled na institut podmíněného trestu odnětí svobody.

V úvodní části práce jsme se mohli blíže seznámit s problematikou trestního sankcionování. Trestní sankce jsou nepostradatelným nástrojem pro ochranu společnosti a výrazným způsobem zasahují do osobní sféry pachatele. Při jejich ukládání musí být dodržovány obecné zásady a dělíme je na tresty a ochranná opatření. Podmíněný trest odnětí svobody spadá do odvětví trestů, proto je v rozsahu práce podrobně rozepsáno vymezení, funkce účel trestu. U každého případu je individuální, jaký trest a v jaké výměře bude uložen, proto se soudy musí řídit kritérii pro ukládání trestů. Uložený trest by měl hlavně směřovat k nápravě pachatele. Čistě ze zajímavosti se v úvodu práce dočteme také o historickém exkurzu trestů na našem území.

V dalších kapitolách se dozvíme o restorativní justici a alternativních trestech. Tyto pojmy spolu neoddělitelně souvisí, jelikož oba směřují k odvrácení uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. To je také jedním z účelů podmíněného odsouzení. Působit motivačně na pachatele a snažit se o jeho resocializaci. V souvislosti s institutem podmíněného odsouzení nesmí být opomenuta ani činnost Probační a mediální služby a činnost jejich zaměstnanců v průběhu zkušební doby. Probační úředníci jsou nejčastěji ti, kteří nad odsouzeným vykonávají dohled a kontrolují jeho chování.

Následující kapitola pojednává o nepodmíněném trestu odnětí svobody. Rozbor tohoto trestu slouží k hlubšímu pochopení perspektivy týkající se právní povahy podmíněného odsouzení a zároveň nám pomůže lépe pochopit systém

trestu odnětí svobody, do něhož dle Trestního zákoníku spadá i podmíněné odsouzení.

Těžiště této práce se nachází v kapitole číslo osm, která se věnuje samotnému podmíněnému trestu odnětí svobody. Jedná se o druh trestu odnětí svobody, který má významný výchovný charakter pro pachatele méně závažných trestných činů a využívá se jako alternativa u krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. Podmíněné odsouzení se podle Trestního zákoníku nebere jako samostatný druh trestu. Jakožto autor práce si však myslím, že podmíněné odsouzení jako samostatný druh trestu brát můžeme. Proto se snažím tento institut v práci dopodrobna rozebrat, co do jeho podstaty a právní úpravy. V práci není opomenuta ani zkušební doba, která je pro výkon podmíněného trestu odnětí svobody velmi podstatná. V jejím průběhu je sledováno chování podmíněně odsouzeného na základě kterého, je následně rozhodnuto o tom, jakým způsobem bude podmíněné odsouzení ukončeno. Pro takové rozhodnutí je podstatné, zda podmíněně odsouzený vedl řádný život. Jak by měl vypadat řádný život, plnění přiměřených omezení, přiměřených povinností a náhrada újmy společně s vydáním bezdůvodného obohacení je důkladně popsáno v jednotlivých podkapitolách. V další části této obsáhlé kapitoly se dostáváme k rozhodnutí o podmíněném odsouzení. Soud může o podmíněném trestu odnětí svobody rozhodnout hned několika způsoby, a to buď osvědčením odsouzeného, ponecháním podmíněného odsouzení v platnosti nebo rozhodnutím o jeho neosvědčení. Je jen na podmíněně odsouzeném, jak se k výkonu uloženého trestu postaví.

Hned v následující kapitole je blíže rozebrán podmíněný trest odnětí svobody s dohledem. Tento trest můžeme chápat jako přísnější variantu běžného podmíněného trestu odnětí svobody. V tomto případě soud nařídí přísnější dohled nad podmíněně odsouzeným, u kterého je větší potřeba kontroly chování. Kapitola obsahuje vymezení tohoto druhu trestu a rozdíly, kterými se liší od běžného podmíněného odsouzení. Průběh zkušební doby a rozhodnutí o podmíněném odsouzení je v mnoha směrech stejné jako u podmíněného trestu odnětí svobody. Najde se pár rozdílů, na které však text práce upozorňuje. Samostatná kapitola je věnována dohledu, kde jsou vymezena práva

a povinnosti jak podmíněně odsouzeného, tak pracovníka Probační a mediační služby.

Poslední kapitoly této práce vymezují komparaci se zahraniční právní úpravou, konkrétně se severskou zemí Finsko a se Slovenskou republikou. Kapitola týkající se finské právní úpravy v úvodu obsahuje způsob ukládání trestů a druhy trestů, které můžeme ve finském trestním zákoníku najít. Na rozdíl od České republiky, Finsko považuje podmíněný trest odnětí svobody jako za samostatný druh trestu. Práce nabízí stručný historický vývoj tohoto druhu trestu a následně podmínky, za kterých může být uložen. Co se týká dohledu, ten je ve Finsku pojat lehce jiným způsobem než u nás, ale ve směr je postaven na stejných základech jako v českém právu. Kapitola zaměřená na právní úpravu Slovenska poukazuje zejména na rozdíly s českou právní úpravou. I když je české i slovenské trestní právo postaveno na stejných základech, najdeme mezi nimi odlišnosti, kterými se navzájem mohou inspirovat pro zlepšení svého právního řádu.

V závěrečné kapitole této diplomové práce jsou uvedeny závěry aktuální právní úpravy a případné návrhy *de lege ferenda*, které by mohly institut podmíněného odsouzení zlepšit.

Při zpracovávání diplomové práce bylo vycházeno zejména z odborné literatury týkající se institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody, právních předpisů a dalších českých či zahraničních elektronických zdrojů.

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

LZSP – Listina základních práv a svobod

TZ – Trestní zákoník

TrŘ – Trestní řád

ZSVM – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

PMS – Probační a mediační služba

TOS – Trest odnětí svobody

Seznam použité literatury

Monografie

1. BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2.
2. BRUCKNEROVÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-55-7.
3. DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M. a SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník I. díl § 1 až 232. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.
4. FRYŠTÁK, Marek et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Ostrava: Key Publishing, 2008. ISBN 978-80-87071-70-0.
5. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.
6. JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; ŘÍHA, Jiří; SOVÁK, Zdeněk; BRUNA, Eduard et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vydání podle stavu k 1.9. 2022. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8.
7. KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-163-7.
8. KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3025-9.
9. KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8.
10. MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra; KUČHTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně – Právnická fakulta, 1995. ISBN 80-210-1248-X.
11. SOLNAŘ, Vladimír; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav a VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva. Část třetí - Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

12. ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3.
13. ŠÁMAL, Pavel; BOHUSLAV, Lukáš; DVOŘÁK, Marek; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří et al. *Trestní zákoník I. § 1 - 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
14. ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6. doplněné a přepracované vydání.* Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.
15. ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné. 8. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.
16. ŠÁMAL, Pavel; GŘIVNA, Tomáš; NOVOTNÁ, Jaroslava; PÚRY, František; RŮŽIČKA, Miroslav et al. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
17. ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9.
18. ŠČERBA, Filip; COUFALOVÁ, Bronislava; ČEP, David; FRYŠTÁK, Marek; KALVODOVÁ, Věra et al. *Trestní zákoník. § 1 - 204. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8.
19. TOMÁŠEK, Jan; DIBLÍKOVÁ, Simona a SCHEINOST, Miroslav. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-163-9.
20. VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 3. nezměněné vydání.* Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4056-4.

Právní předpisy

1. Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
2. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozd. předpisů
3. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
4. Zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění
5. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě
6. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
7. zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
8. zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
9. zákon č. 550/2003 Z.z. o probačních a mediačních úřednících
10. Zákon č. 39/1889, Rikoslaki.
11. Zákon č. 220/2021 Sb., změna zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Soudní judikatura

1. Rozhodnutí (Rt) Nejvyšší soud ČR – senát ze dne 31.03.1964 sp. zn. 7 Tz 20/64
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 08.07.1971, sp. zn. 1 Tz 16/71
3. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 04.08. 2006, sp. zn. 3 To 668/2006
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13.08. 1968, sp. zn. 1 Tz 34/68
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.10.1975, sp. zn. 1 Tz 14/75
6. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001
7. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 1986, sp. zn. 3 Tz 3/86
8. Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 08.01. 1975, sp. zn. 2 To 51/74
9. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 07.11. 1985, sp. zn. 6 Tz 49/85

Webové stránky a elektronické zdroje

1. DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. *Restorativní justice*. Online. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-536-3. Dostupné z: https://pacr-my.sharepoint.com/personal/knihovna_polac_cz/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Fknihovna%5Fpolac%5Fcz%2FDocuments%2FSd%C3%ADlen%C3%A9%20se%20v%C5%A1emi%2FSkripta%2FDle%C5%A1t%C3%ADkov%C3%A1%20Tereza%20%2D%20Restorativn%C3%AD%20justice%2FRestorativn%C3%AD%20justice%5FSKRIPTA%5F71s%5F23%5F6%2Epdf&parent=%2Fpersonal%2Fknihovna%5Fpolac%5Fcz%2FDocuments%2FSd%C3%ADlen%C3%A9%20se%20v%C5%A1emi%2FSkripta%2FDle%C5%A1t%C3%ADkov%C3%A1%20Tereza%20%2D%20Restorativn%C3%AD%20justice&ga=1.
2. WOLTERS KLUWER. ASPI. *Aspi*. Online. © 2024 Wolters Kluwer. Všechna práva vyhrazena. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>.
3. SVÁČEK, J., SOTOLÁŘ, J. *Městský soud v Praze: K nedovolenému nakládání s omamnými a psychotropními látkami*. Trestněprávní revue, č. 1/2002. Online. Praha, 2002. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njuwexzsgaydex3uojptcx3tl4zdk&groupIndex=10&rowIndex=0&refSource=search>.
4. FRYŠTÁK, M. a ŽATECKÁ, E. *Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku*. Katedra trestního práva Právnické fakulty MU v Brně Online. Dostupné z: <https://aoov.cz/wp-content/uploads/2020/09/Princip-restorativn%C3%AD-justice-v-nov%C3%A9m-trestn%C3%ADm-z%C3%A1kon%C3%ADku.pdf>.
5. Ministerstvo spravedlnosti – trestní politika – alternativní tresty. *Alternativní tresty – obecné informace*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/o-ministerstvu>.
6. Ministerstvo spravedlnosti – trestní politika – alternativní tresty. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>.
7. ČESKO. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025*. Online. Praha, 2017. Dostupné z:

- https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/2017_koncepce_pm_do_roku_20251.pdf.
8. Zákon č. 39/1889, Rikoslaki. Dostupné z: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L2b>.
 9. MINILEX LAKIA HELPOMMIN. *Lakitieto*. Online. Minilex © 2015-2024. Dostupné z: <https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-rangaistuslajit>.
 10. LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio. *Imprisonment and Penal Policy in Finland*. Online. SCANDINAVIAN STUDIES IN LAW © 1999-2012. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Lappi-Seppala_2012.pdf.
 11. LESONEN, Henri. *EHDOLLISTA JOS MAHDOLLISTA – EHDOLLISEN RANGAISTUKSEN KEHITYSVAIHEET*. Online. Pro gradu -tutkielma. Rikosoikeus, 2014. Dostupné z: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60144/Lesonen.Henri.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
 12. RISE. RIKOSSEURAAMUSLAITOS. *Ehdollisen vankeuden valvonta*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/yhdyskuntaseuraamustasuorittavalle/yhdyskuntaseuraamukset/ehdollisenvankeudenvolvonta.html>.
 13. MEDELSKÝ, Jozef. *Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom*. Online. Slovenská republika: Paneurópska vysoká škola. Fakulta práva. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/MedelskyJozef.pdf.
 14. MSP – tiskový odbor. Právni prostor. *Rozhovor: Projekt elektronického monitoringu na Slovensku*. Online. 2015. © 1999–2024, ATLAS CONSULTING spol. s.r.o. člen skupiny ATLAS GROUP Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor>.